

Interne notater

STATISTISK SENTRALBYRÅ

91/17

9. september 1991

OVERSIKT OVER ENDRINGER FRA BEGYNNELSEN AV 1960-TALLET I LOVER OG REGELVERK FOR UTVALGTE EMNER I TILKNYTNING TIL BARN

av

Liv Hansen

INNHold

	Side
1. Svangerskapsavbrudd (abort)	5
2. Permisjoner i tilknytning til barn	9
3. Barnetrygd og skatteregler vedrørende barn	19
4. Barnehager	27
5. Utdanning	31
6. Ferie	49

FORORD

Utgangspunktet for dette notatet var å gi en stikkordsmessig oversikt over lover, regler, forskrifter og definisjoner for utvalgte emner av interesse for livsløpsanalysen av Familie- og yrkesundersøkelsen 1988, til bruk i Demografisk analysegruppe (DAG). Etter hvert har perspektivet blitt noe utvidet. Vi tror derfor at også andre medarbeidere i Statistisk sentralbyrå kan ha nytte av notatet.

Hovedvekten er lagt på lover, regler o.l., men det er også tatt med noen sentrale tall. Flere tabeller kunne sikkert vært av interesse, men dette var ikke hensikten med notatet. Vi viser isteden til publikasjoner i serien NOS m.m. Det har heller ikke vært hensikten å lage noe analysenotat, derfor er det bare begrensede kommentarer i teksten.

Oversikten er stort sett ført tilbake til begynnelsen av 1960-tallet, fordi de eldste intervjuobjektene i undersøkelsen da var 16 år, og regler forut for dette tidspunktet er uaktuelle i forbindelse med analysearbeidet.

Det har vært tidkrevende og til dels vanskelig å lokalisere kilder og finne fram til det stoffet som presenteres, og vi kan ikke garantere at alt relevant stoff er kommet med. Noen av opplysningene kan være foreldet, da det stadig skjer endringer på de feltene som er presentert her.

Dersom det viser seg å være interesse for det, kan det bli aktuelt å oppdatere notatet om noen år. Vi vil derfor svært gjerne ha kommentarer både til disposisjon og enkeltopplysninger.

Vi takker for kommentarer fra Helge Brunborg, Inger Gabrielsen, Olav Ljones, Per Sevaldson og Kontoret for utdanningsstatistikk.

INNHOLD

	Side
1. Svangerskapsavbrudd (abort)	
1.1. Innledning	5
1.2. Loven av 1960	5
1.3. Endringer som følge av loven av 1975	6
1.4. Endringer som følge av endringsloven av 1978	7
2. Permisjoner i tilknytning til barn	
2.1. Innledning	9
2.2. Svangerskapspermisjon, omsorgspermisjon og ammepermisjon	10
2.3. Adopsjonspermisjon	13
2.4. Barns sykdom og velferdspermisjoner	15
3. Barnetrygd og skatteregler vedrørende barn	
3.1. Innledning	19
3.2. Omfang og endringer	19
3.2.1. Barnetrygd	19
3.2.2. Klassefradrag	22
3.2.3. Forsørgerstønad	22
3.2.4. Forsørgerfradrag	22
3.2.5. Hustrufradrag/foreldrefradrag og enslig forsørgerfradrag	23
4. Barnehager	
4.1. Innledning	27
4.2. Omfanget av statistikken	27
4.3. Definisjoner og endringer	28
5. Utdanning	
5.1. Innledning	31
5.2. Framhaldsskole	31
5.3. 9-årig grunnskole	31
5.4. Videregående skole	33
5.5. Universitet og høyskole	35
6. Ferie	
6.1. Innledning	49
6.2. Ferieloven av 14. november 1947	49
6.2.1. Omfang	49
6.2.2. Ferieår og opptjeningsår	50
6.2.3. Ansettelsestidspunkt og rett til ferie	50
6.2.4. Feriens lengde	50
6.2.5. Ferietidspunkt	50
6.2.6. Feriegodtgjørelse	51
6.3. Ferieloven av 29. april 1988	53
6.3.1. Omfang	53
6.3.2. Ferieår og opptjeningsår	53
6.3.3. Ansettelsestidspunkt og rett til ferie	53
6.3.4. Feriens lengde	53
6.3.5. Ferietidspunkt	54
6.3.6. Feriegodtgjørelse	55
6.3.7. Overgangsregler	56
6.4. Skatt i ferien	57

TABELLER

	Side
1.1. Tall for legale aborter. 1964-1989	7
2.1. Utvikling i satsene for engangsstønad til ikke-yrkesaktive. 1977-1990 .	11
2.2. Svangerskapspermisjon og stønader før 1977	11
2.3. Svangerskapspermisjon og stønader. 1973 (1977)-1990	12
2.4. Adopsjonspermisjon. 1973 (1977)-1990	14
2.5. Barns sykdom og velferdspermisjoner. 1973 (1977)-1990	16
3.1. Barn, stønadsmottakere og utbetalt barnetrygd. 1957-1989	20
3.2. Barnetrygd. Stønadssetser pr. år. 1946-1991	21
3.3. Forsørgerstønad og forsørgerfradrag. Satser pr. barn. 1970-1990	23
3.4. Hustrufradrag/foreldrefradrag og enslig forsørgerfradrag. 1948-1990 ...	24
4.1. Totale driftsutgifter og prosentvis foreldrebetaling. 1963-1986	28
4.2. Barnehager, familiebarnehager, barn og ansatte. 1963-1990	29
4.3. Barn i barnehager etter alder og oppholdstid pr. uke. 1963-1990	30
5.1. Andel menn og kvinner under utdanning i videregående skoler. Noen utvalgte år 1962-1988. Prosent	35
5.2. Andel menn og kvinner under utdanning på universiteter og høyskoler. Noen utvalgte år 1962-1988. Prosent	37
5.3. Elever etter kjønn, alder og utdanning. 1962-1990	38

1. SVANGERSKAPSABBRUDD (ABORT)

1.1. INNLEDNING

Før Lov om svangerskapsavbrot under visse høve av 11. november 1960 (i kraft fra 1. februar 1964), var det iflg. Straffelovens paragraf 245 forbundet med flere års fengselsstraff å avbryte svangerskap, både for den gravide kvinne og eventuelle andre som medvirket til det.

Loven av 1960 ble erstattet av Lov om svangerskapsavbrudd av 13. juni 1975 (i kraft fra 1. januar 1976), som senere er endret noe ved endringslov av 16. juni 1978 (i kraft fra 1. januar 1979).

1.2. LOVEN AV 1960

I følge Lov om svangerskapsavbrot i visse høve av 1960 kan abort tillates innen utgangen av tredje svangerskapsmåned:

- ved alvorlig fare for kvinnens liv eller helse,
- ved arvelige sykdommer hos foreldrene, sykdom hos kvinnen mens hun går gravid og fosterskader som kan føre til alvorlig sykdom eller skade hos barnet,
- dersom kvinnen blir gravid ved voldtekt eller incest eller
- hvis hun er sinnsyk eller psykisk utviklingshemmet.

Krav om svangerskapsavbrudd skal fremsettes av kvinnen selv. Hvis kvinnen er umyndig, sinnsyk eller psykisk utviklingshemmet skal krav fremsettes av foreldre, verge eller kurator. Dersom hun er i stand til å skjønne hva inngrepet fører til, må også kvinnens samtykke innhentes. Foreldre, verge eller kurator til umyndige eller psykisk utviklingshemmete kvinner samt gifte kvinners ektefeller skal, hvis ikke særlige grunner taler mot, ha anledning til å si sin mening om inngrepet.

Før inngrepet kan godkjennes, må kvinnen ha vært innlagt på sykehus og ha gitt skriftlig grunn for krav om abort. Hun skal også gjøres oppmerksom på hvilke stønader hun kan få dersom aborten ikke gjennomføres. Uanmeldt voldtekt blir som regel ikke godtatt som gyldig grunn. Legen som skal foreta inngrepet kan kreve å få alle nødvendige opplysninger om kvinnen som kan ha noe å si for godkjenningen av kravet om svangerskapsavbruddet. Enhver som deltar i behandlingen av abortsaker har taushetsplikt.

Godkjenning av inngrepet skal som regel foretas av to leger. Den ene oppnevnes av fylkeslegen og må ikke være ansatt der inngrepet skal utføres. Den andre skal være overlegen eller hans stedfortreder ved den kirurgiske eller gynekologiske avdelingen på det godkjente sykehuset hvor inngrepet skal utføres. Dersom inngrepet skal utføres på et annet godkjent sted, skal den andre være legen som fortar inngrepet og være spesialist på området.

Aborten må godkjennes av fylkeslegen dersom:

- kvinnen er umyndig eller psykisk utviklingshemmet og foreldre, verge eller kurator setter seg mot inngrepet,
- det ikke har vært mulig å få nødvendig samtykke fra psykisk utviklingshemmet kvinne eller
- gifte kvinners ektefeller setter seg mot inngrepet.

Nemndas vedtak om å tillate eller nekte abort skal som regel være skriftlig begrunnet. Dersom kravet avslås, kan begrunnelsen begrenses til legens lovfestede forpliktelser. Ved avslag kan fylkeslegen etter søknad fra kvinnens lege kreve å få henne innlagt på et annet sykehus og få saken prøvd på nytt av andre leger.

Hvis det står om liv eller helse for kvinnen å bære fram barnet, kan inngrepet gjøres uten hensyn til bestemmelsene i denne loven.

Den som illegalt foretar eller medvirker til abort i strid med loven, gir uriktige opplysninger for å få innvilget svangerskapsavbrudd, eller bryter taushetsplikten straffes med bot eller fengsel i inntil 3 måneder, dersom forholdet ikke rammes av en strengere straff.

1.3. ENDRINGER SOM FØLGE AV LOVEN AV 1975

Ved Lov om svangerskapsavbrudd av 1975 ble blant annet noen av forutsetningene og deler av saksbehandlingen for å få innvilget og utført abort endret. De viktigste endringene var:

Kvinnen kan også innvilges abort dersom fødsel, svangerskap eller omsorgen for barnet kan sette henne i en vanskelig livssituasjon eller føre til en urimelig belastning for hennes fysiske eller psykiske helse. Ved vurderingen skal det tas hensyn til kvinnens muligheter for tilfredsstillende omsorg for barnet, og det skal legges vesentlig vekt på hennes egen bedømmelse av sin situasjon.

Svangerskapsavbrudd kan også tillates etter tolvte uke, men kravene øker med svangerskapets lengde. Etter utgangen av attende svangerskapsuke må det være tungtveiende grunner for at abort skal kunne innvilges, og bare dersom det er grunn til å anta at fosteret ikke er levedyktig.

Kvinnens alder for selv å kunne sette fram krav om abort er endret fra myndig til 16 år. Fylkeslegens godkjenning er heller ikke nødvendig selv om gifte kvinners ektefeller setter seg mot inngrepet.

Kvinnen behøver ikke innlegges på sykehus før krav om avbrudd settes fram.

Dersom legenemnda ønsker å innhente private opplysninger om kvinnen til bruk ved avgjørelsen av søknaden, må hun samtykke til det.

Ved begjæring om avbrudd skal kvinnens lege opplyse om inngrepets art og medisinske virkninger.

Vedtak om avbrudd treffes av nemnda i samråd med kvinnen. Før tolvte svangerskapsuke kan nemnda delegere til en av legene å innvilge avbruddet.

Ved avslag skal vedtaket behandles av en annen nemnd, dersom kvinnen ikke trekker begjæringen tilbake innen tre dager etter mottatt avslag. En eventuell ny nemnd skal også bestå av en tredje person som ikke er lege og som utpekes av fylkeslegen. Nemndas avgjørelse treffes ved enkelt flertall.

Bestemmelsene om straff rammer ikke kvinner som selv avbryter eller medvirker til eget svangerskapsavbrudd.

Fylkeskommunene skal organisere sykehustjenesten slik at innvilgete aborter til enhver tid skal kunne utføres. Det skal videre tas hensyn til helsepersonell som av samvittighetsgrunner ikke ønsker å utføre eller assistere ved slike inngrep.

1.4. ENDRINGER SOM FØLGE AV ENDRINGSLOVEN AV 1978

Endringsloven av 1978 førte i hovedsak til en enklere saksbehandling ved svangerskapsavbrudd før utgangen av tolvte svangerskapsuke og tilføyelser som tar opp samfunnets opplysnings- og rådgivningsplikter.

Ved spørsmål om svangerskapsavbrudd har kvinnen krav på råd for selv å kunne treffe det endelige valg, dersom inngrepet kan skje innen utgangen av tolvte svangerskapsuke og tungtveiende medisinske grunner ikke taler mot.

Hvis abort kan foretas før utgangen av tolvte uke, skal kvinnens lege sende begjæring sammen med skriftlig henvisning direkte til den sykehusavdeling eller annen institusjon hvor inngrepet kan utføres.

Avslås inngrepet av tungtveiende medisinske grunner skal saken oversendes fylkeslegen med skriftlig begrunnelse. Fylkeslegen henviser kvinnen til et annet sykehus eller institusjon hvor inngrepet eventuelt kan bli utført.

Inngrep etter utgangen av tolvte svangerskapsuke avgjøres som tidligere av en legenemnd etter samråd med kvinnen. Forutsetninger og krav for å få utført aborten er fortsatt de samme med økende krav til grunn etter svangerskapets lengde og etter attende uke avhengig av fosterets levedyktighet.

Kvinner som har tatt abort skal ved ønske få veiledning om svangerskapsforebyggende tiltak.

Som et ledd i samfunnets arbeid med å sikre alle barn best mulige betingelser for en trygg oppvekst og skape ansvarsbevisste holdninger til svangerskapsavbrudd skal alle gis etisk veiledning, seksualopplysning, kunnskap om samlivsspørsmål og få tilbud om familieplanlegging.

TABELL 1.1. TALL FOR LEGALE ABORTER. 1964-1989

År	Utførte aborter	Levende-fødte	Aborter pr. 1000 kvinner 15-49 år	År	Utførte aborter	Levende-fødte	Aborter pr. 1000 kvinner 15-49 år
1964	2 662 ¹	60 471 ²	3,2	1977	15 528 ¹	50 877	17,4
1965	3 455 ¹	66 277	4,1	1978	14 783 ¹	51 749	16,4
1966	4 537 ¹	67 061	5,4	1979	14 456	51 580	15,8
1967	5 108 ¹	66 779	6,0	1980	13 531	51 039	14,6
1968	5 259 ¹	67 350	6,2	1981	13 845	50 708	14,8
1969	6 458 ¹	67 746	7,5	1982	13 496	51 245	14,2
1970	7 941 ¹	64 551	9,9	1983	13 646	49 937	14,1
1971	10 402 ¹	65 550	12,1	1984	14 070	50 274	14,4
1972	12 203 ¹	64 260	14,1	1985	14 599	51 134	14,7
1973	13 680 ¹	61 208	15,7	1986	15 474	52 514	15,4
1974	15 169 ¹	59 603	17,2	1987	15 422	54 027	15,2
1975	15 132 ¹	56 345	17,2	1988	15 852	57 526	15,4
1976	14 754 ¹	53 474	16,6	1989	16 208	59 303	15,5

¹ Innvilgede søknader

² Levendefødte 1/2 -31/12 1964 (fordi abortloven trådte i kraft pr. 1/2 1964)

Kilder: Helsestatistikk 1965, 1967 og 1973

Befolkningsstatistikk, hefte III. Oversikt 1990

2. PERMISJONER I TILKNYTNING TIL BARN

2.1. INNLEDNING

Så langt tilbake som i Lov om arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet av 18. september 1915 var det i hvert fall innført obligatorisk arbeidsfritak (tvungen permisjon) for kvinner etter nedkomst. Ved behov var det også mulig å få fri før nedkomst og ved amming av barnet.

Arbeidervernloven av 7. desember 1956 (i kraft fra 1. juli 1957) inneholdt et kapittel om særlige bestemmelser om arbeid av kvinner. Dette kapittel omfattet bare én paragraf og den gjaldt vern av mødre.

I Arbeidsmiljøloven av 4. februar 1977 og tilføyelse ved lov av 3. juni 1977 (i kraft fra 1. juli 1977) er permisjonsreglene ved svangerskap og fødsel, adopsjon og barns sykdom samt fri i forbindelse med amming bygget ut. Loven omfatter også farens rett til permisjon for å ta seg av barneomsorgen. Loven er senere endret flere ganger. I tilføyelse ved lov av 17. desember 1982 (i kraft fra 1. februar 1983) gis arbeidstakere anledning til å søke redusert arbeidstid, blant annet av velferdsgrunner som omsorg for barn. Statsansatte skal visstnok ha hatt rett til redusert arbeidstid før denne datoen.

Arbeidervernloven og Arbeidsmiljøloven tar i hovedsak bare opp retten til permisjon og sier lite eller ingenting om den økonomiske siden av saken. Reglene for morens krav på stønad ved nedkomst og sykdom i forbindelse med nedkomst var før Folketrygdloven av 1966 fastsatt i Syketrygdloven av 6. juni 1930 (i kraft fra 5. januar 1931) og senere i Syketrygdloven av 2. mars 1956 (i kraft fra 2. juli 1956). Begge lovene ble i sin tid endret en rekke ganger.

I følge Folketrygdloven av 17. juni 1966 og endringslov av 10. juni 1977 (i kraft fra 1. juli 1978) har moren, og i visse tilfeller faren, krav på fødselspenger etter spesielle forutsetninger. Loven omfatter også foreldrenes rett til sykepenger ved barns sykdom. Senere tilføyelser tar opp adoptivforeldres rettigheter til omsorgspenger ved adopsjon. Loven er senere endret flere ganger.

Ansatte i offentlig virksomhet (stat og kommune) har, i hvert fall siden 1977, stort sett hatt et noe gunstigere permisjons- og stønadsreglement enn ansatte i det private næringsliv, som ikke har hatt spesialavtaler utover reglene i Arbeidsmiljø- og Folketrygdloven.

Kildene til dette kapitlet er:

- Norges Lover: Lov om arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet av 1915, paragraf 33 om barselskvinder,
- Arbeidervernloven av 1956, kapittel 4 om vern av mødre,
- Arbeidsmiljøloven av 1977, kapittel VIII om permisjonsrettigheter,
- Syketrygdloven av 1930, kapittel VI om trygdens ytelser,
- Syketrygdloven av 1956, kapittel XI om jordmorhjelp og barselspenger og Folketrygdloven av 1966, kapittel 3 om fødselspenger (med endringslover)
- Arbeidsmiljøseksjonen i Kommunal- og arbeidsdepartementet: Spesialbestilling over lovendringer i Arbeidsmiljøloven fra 1977 til i dag,
- Sosialdepartementet: Om sosialtrygdene 1984-1988, St.meld. nr. 15 (1989-90),
- Odd Friberg: Arbeidsmiljøloven fra 1978 og reviderte versjoner fra 1980, 1983 og 1986, Tano, Oslo (sier også noe om Folketrygdloven og endringer i den) og
- Statistisk sentralbyrå: Retningslinjer for permisjoner i Statistisk sentralbyrå, diverse rundskriv fra september 1973 til januar 1989 (mangler noen rundskriv mellom februar 1976 og april 1978). Brukt som kilde til permisjonsrettigheter for ansatte i Staten.

2.2. SVANGERSKAPSPERMISJON, OMSORGSPERMISJON OG AMMEPERMISJON

I Lov om arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet av 1915 het det at kvinner ikke måtte tillates å arbeide de første 6 uker etter nedkomst. De måtte heller ikke nektes fritakelse fra arbeidet de siste 4 uker før den tid eller muligheten til å amme barnet sitt etter nedkomsten. Ved behov kunne hun også få økonomisk hjelp fra det offentlige.

Arbeidervernloven av 1956 sa at en kvinne skulle være fri fra arbeidet de første 6 ukene etter at hun hadde født barn. Hun kunne i tillegg kreve fri i ytterligere 6 uker før eller etter fødselen. Permisjonen var ulønnet, men ved behov hadde hun også krav på økonomisk hjelp fra det offentlige etter den til enhver tid gjeldende lovgiving. Kvinner som ammet barnet sitt kunne videre kreve den fritid hun av den grunn trengte, og minst 1/2 time to ganger daglig.

Arbeidsmiljøloven av 1977 gir yrkesaktive gravide kvinner rett til 18 ukers permisjon, inntil 12 uker i løpet av svangerskapet og 6 uker etter fødselen. Arbeidstilsynet kan gjøre unntak fra regelen om 6 ukers permisjon etter fødsel, når det godtgjøres ved legeattest at det er bedre for kvinnen å komme i arbeid igjen tidligere. Kvinner som ammer barnet sitt kan kreve den fritid hun trenger for å amme det og minst 1/2 time 2 ganger daglig, evt. redusert arbeidstid med inntil 1 time pr. dag. I forbindelse med fødselen har faren rett til omsorgspermisjon i 2 uker.

Videre har foreldrene rett til ytterligere permisjon i barnets første leveår, maksimalt 1 år inkl. inntil 18 uker i løpet av svangerskapet og etter fødselen. Farens omsorgspermisjon på 2 uker kommer i tillegg. Hvis foreldrene ikke bor sammen, kan farens rettigheter utøves av en annen person som bistår moren under svangerskapet eller tar omsorg for barnet i det første leveår. Ansatte i Staten (og kommunen) har i løpet av 1980-årene hatt anledning til å søke omsorgspermisjon i inntil 3 år.

I følge Syketrygdloven av 1930 dektes utgifter til jordmorhjelp ved nedkomst. I tillegg yttes det barselspenger i 2 uker før og 6 uker etter nedkomst, tilsvarende sykepenger, til medlemmer av trygdekassen. Forutsetningen var medlemskap i de siste 10 måneder før nedkomst, inkludert inntil 6 ukers avbrudd. Til hustruer med ektefeller som oppfylte kravene til medlemskap, yttes det barselspenger med et bestemt beløp. Loven ble endret flere ganger før 1956.

I følge Syketrygdloven av 1956 dektes utgifter til jordmor og legehjelp ved nedkomst eller opphold i offentlig fødehem. Barselspenger yttes i 12 uker til medlemmer av trygdekassen, hvorav minimum 6 uker skulle tas etter fødsel. Forutsetningen var fremdeles medlemskap i de siste 10 måneder før nedkomst, men det tillatte avbruddet i medlemskapet var økt til 8 uker. Medlemmer som ikke oppfylte kravene og familiemedlemmer yttes barselspenger med et bestemt beløp, hvis trygdekassen ikke betalte for opphold på fødehem. Loven ble senere endret flere ganger.

I følge de nye reglene i Folketrygdloven av 1966 ved endringslov av 1977, har yrkesaktive kvinner ved fødsel rett til fødselspenger i 18 uker og minimum 6 uker etter fødsel. Forutsetningen er at den yrkesaktive periode før fødsel har vart i tilsammen minst 6 av de siste 10 måneder. Under visse omstendigheter og etter spesielle regler kan retten til fødselspengene eller deler av dem overføres til faren, f.eks. hvis moren dør i forbindelse med fødselen, gjenopptar arbeidet før hele stønadsperioden er tatt ut o.l.

Bortsett fra de seks første ukene etter fødselen som er forbeholdt moren, har det i løpet av de siste drøye ti år blitt mulig for foreldrene å dele den stønadsberettigede perioden mellom seg.

Fødselspenger ytes med samme beløp som sykepenger. Fra 1. januar 1986 ble retten til fødselspenger utvidet med 2 uker (10 dager) for hvert barn utover ett som fødes samtidig. Fødselspengeperioden er endret flere ganger. Fra 1. april 1989 gis det anledning til å forlenge ordinær fødselspermisjonen og tilleggspemisjon ved flerbarnsfødsler (til 3 uker) med 80 prosent lønnskompensasjon.

Offentlig ansatte har, i motsetning til ansatte i det private næringsliv (ekskl. evt. spesialordninger i enkeltbedrifter), lønnet ammepermisjon og omsorgspermisjon for faren (2 uker i forbindelse med fødsel). Tidligere har de også hatt noe lenger lønnet og har fremdeles lenger ulønnet fødselspermisjon.

Ikke-yrkesaktive kvinner og kvinner som ikke oppfyller kravene for rett til fødselspenger som yrkesaktive, får en engangsstønad. Engangsstønaden er også en minstegaranti for de yrkesaktive. Kvinner som føder hjemme får utbetalt en kontantstønad (1465 kroner i 1989).

TABELL 2.1. UTVIKLING I SATSENE FOR ENGANGSSTØNAD TIL IKKE-YRKESAKTIVE. 1977-1990

Tidspunkt	Stønad i kr.	Tidspunkt	Stønad i kr.
1. april 1977	2 340	1. jan. 1985	3 654
1. juli 1978	2 940	1. jan. 1986	4 000 ¹
1. jan. 1979	3 040	1. jan. 1987	4 360 ¹
1. jan. 1980	3 220	1. jan. 1988	4 730 ¹
1. mai 1980	3 380	1. jan. 1989	6 147 ¹
1. jan. 1981	3 480	1. jan. 1990	8 750 ¹

¹ Fra 1. april 1986 for hvert barn ved flerbarnsfødsler
Kilde: Oslo Trygdekontor

TABELL 2.2. SVANGERSKAPSPERMISJON OG STØNADER FØR 1977

Lov i kraft fra	Svangerskapspermisjon		Ammepermisjon		Forutgående tjeneste
	med lønn	uten lønn	med lønn	uten lønn	
jan. 1931 ¹	8 uker	2 uker ²	-	nødv. fri ³	8 1/2 mndr. ⁴
juli 1956 ⁵	12 uker ⁶	-	-	"	8 mndr. ⁴
juli 1957 ⁷	"	-	-	1 time ⁸ + nødv. fri	?

¹ I flg. Syketrygdloven av 1930

² Mulig 2 uker uten barselspenger, fordi Loven om arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet av 1915 sier 4 uker før fødsel i tillegg til 6 uker etter

³ I flg. Lov om arbeiderbeskyttelse i industriell virksomhet av 1915

⁴ I løpet av de 10 siste måneder før nedkomst

⁵ I flg. Syketrygdloven av 1956.

⁶ Overgangen fra 8 til 12 uker med barselspenger, evt. en gradvis overgang, kan ha blitt innført tidligere, da ved endringslover til Syketrygdloven av 1930

⁷ I flg. Arbeidervernloven av 1956

⁸ Minst 1/2 time 2 ganger daglig

Kilder: Se kap. 2.1. Innledning, siste avsnitt

TABELL 2.3. SVANGERSKAPSPERMISJON OG STØNADER. 1973 (1977) - 1990.

a) Moren. Ansatt i det private næringsliv (inkl. selvstendige)

Lov i kraft fra	Svangerskapspermisjon		Ammepermisjon		Førutgående tjeneste
	med lønn	uten lønn	med lønn	uten lønn	
juli 1977	18 uker	1 år ¹	-	1 time ² + nødv. fri	6 mndr. ³
jan. 1986	18 uker ⁴	"	-	"	"
mai 1987	20 uker ⁴⁺⁵	"	-	"	"
juli 1988	22 uker ⁴⁺⁵	"	-	"	"
jan. 1989	24 uker ⁴⁺⁵	"	-	"	"
april 1989	24(30)uk. ⁴⁺⁵	"	-	"	"
mai 1990	28(35)uk. ⁴⁺⁵	"	-	"	"

- ¹ Foreldrene tilsammen i barnets første leveår, maks. 1 år inkl. lønnet perm.
² Minst 1/2 time 2 ganger daglig evt. redusert arbeidstid inntil 1 time daglig
³ I løpet av de 10 siste månedene før fødselen
⁴ Flerbarnsfødsel: 2 uker fødselspengeperiode ekstra for hvert barn utover ett og fra 1. april 1989: 3 uker ekstra med 80 prosent lønnskompensasjon
⁵ Utvidelser av fødselspengeperioden og (fra 1. april 1989) evt. forlengelse med 80 prosent lønnskompensasjon iflg. Folketrygdloven

b) Moren. Ansatt i Staten¹

Rundskriv datert	Svangerskapspermisjon		Ammepermisjon		Førutgående tjeneste
	med lønn	uten lønn	med lønn	uten lønn	
sept. 1973	12 uker	1 år	-	1 time ²	9 mndr. ³
april 1978 ⁴	18 uker	1 år ⁵	1 time ⁶	-	"
febr. 1981	"	"	"	-	6 mndr. ³
juli 1981	"	3 år ⁷	"	-	"
nov. 1982	"	3 år + 1 år ⁸	"	+ nødv. fri	"
des. 1986	"	"	2 timer	-	"
okt. 1987	20 uker ⁹	"	"	-	"
jan. 1989	26 uker ⁹	"	"	-	"
mars 1990	26(30 ¹⁰) uk.	"	"	-	"
aug. 1990	28(35 ¹⁰) uk.	"	"	-	"

- ¹ Sannsynligvis også Kommunen (i hvert fall i de senere år)
² Iflg. Personallåndboka, muligens uten lønn
³ Sammenhengende tjeneste
⁴ Endringene ble gjennomført en gang i tidsrommet februar 1976 til april 1978 (Svangerskapspermisjon på 18 uker var i hvert fall innført i april 1977)
⁵ Foreldrene tilsammen (antagelig i løpet av barnets første leveår)
⁶ Minst 1/2 time 2 ganger daglig evt. redusert arbeidstid inntil 1 time daglig
⁷ Foreldrene tilsammen, barn under 10 år
⁸ Foreldrene tilsammen, barn under 10 år, minimum 6 måneder. Ytterligere 1 år i forbindelse med ny fødselspermisjon
⁹ Flerbarnsfødsel: 2 uker ekstra for hvert barn utover ett (fra 1. januar 1986, iflg. Folketrygdloven!)
¹⁰ Med 80 prosent lønnskompensasjon og 3 uker ekstra (2 uker med 100 %) for hvert barn utover ett (fra 1. april 1989). NB! 30 uker (mars) iflg. Folketrygdloven

c) Faren. Ansatt i det private næringsliv (inkl. selvstendige)

Lov i kraft fra	Omsorgspermisjon/Fødsel i familien		Førut- gående tjeneste
	med lønn	uten lønn	
juli 1977	Evt. rest etter moren ¹	10 dager + 1 år ²	6 mndr. ³

¹ Etter spesielle regler hvis moren ikke tar ut hele stønadperioden

² Foreldrene tilsammen i barnets første leveår, maks. 1 år inkl. inntil 18 uker med fødselspenger. Farens 10 dager kommer i tillegg

³ I løpet av de siste 10 månedene. Gjelder bare når rett til fødselspenger anvendes

d) Faren. Ansatt i Staten¹

Rundskriv datert	Omsorgspermisjon/Fødsel i familien		Førut- gående tjeneste
	med lønn	uten lønn	
sept. 1973	3 dager ²	14 dager ²	-
april 1978 ³	10 dager ⁴ + rest men maks. 12 uker ⁵	10 dager + 1 år ⁶	9 mndr.
febr. 1981	"	"	6 mndr.
juli 1981	"	10 dager + 3 år ⁷	"
nov. 1982	10 dager ⁸ + rest men maks. 12 uker ⁵	10 dager + (3 + 1) år ⁹	"
okt. 1987	10 dager ⁸ + rest men maks. 14 uker ⁵	"	"
jan. 1989	10 dager ⁸ + rest men maks. 20 uker ⁵	"	"
mars 1990	10 dager ⁸ + rest, men maks. 20(24 ¹⁰) uker ⁵	"	"
aug. 1990	10 dager ⁸ + rest, men maks. 22(29 ¹⁰) uker ⁵	"	"

¹ Se note 1, tabell del b)

² Kan bruke Sykdom i familien hvis moren er syk i tilknytning til fødselen

³ Endringene ble gjennomført en gang i tidsrommet februar 1976 til april 1978

⁴ Hvis omsorg for andre mindreårige barn i hjemmet (=10 dager) eller Sykdom i familien hvis moren er syk i tilknytning til fødselen (=10 dager)

⁵ Rest av morens permisjon med lønn som hun evt. ikke bruker

⁶ Foreldrene tilsammen (antagelig i løpet av barnets første leveår). Farens 10 dager kommer i tillegg

⁷ Foreldrene tilsammen, barn under 10 år (i tillegg til farens 10 dager)

⁸ Hvis omsorg for andre mindreårige barn i hjemmet eller tar hånd om mor og barn etter fødsel (=10 dager) evt. Sykdom i familien hvis mor er syk i tilknytning til fødselen (=10 dager)

⁹ Foreldrene tilsammen, barn under 10 år, minimum 6 måneder. Ytterligere 1 år i forbindelse med ny fødselspermisjon (i tillegg til farens 10 dager)

¹⁰ Med 80 prosent lønnskompensasjon. NB! 24 uker (mars) iflg. Folketrygdloven

Kilder: Se kap. 2.1. Innledning, siste avsnitt

2.3. ADOPSJONSPERMISSJON

I følge Arbeidsmiljøloven har adoptivforeldre ved adopsjon av barn under ett år rett til omsorgspermisjon i 46 uker i barnets første leveår. Dette svarer til ett års permisjon med fradrag av den obligatoriske fraværperioden på 6 uker etter fødselen for moren. Ved adopsjon av barn under 15 år (eller mer enn 9 måneder) har adoptivforeldrene rett til omsorgspermisjon i tilsammen 3 måneder.

Den som tar imot fosterbarn har rett til omsorgspermisjon etter samme regler som for barn under 15 år. Reglene gjelder ikke for stebarn.

Senere endringer gir adoptivforeldre ved adopsjon av flere barn samtidig rett til forlenget omsorgspermisjonen med 3 uker for hvert barn som adopteres utover ett. Gjentatte endringer av loven har også ført til at permisjonen for barn mellom ett og femten år i dag er utvidet til 33 uker.

I Folketrygdloven ble retten til omsorgspenger ved adopsjon av barn under ett år innført med virkning fra 1. januar 1982. Omsorgspenger ytes med samme beløp som sykepenger. Forutsetningen er at begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet og har en forutgående tjeneste på minst seks av de siste ti måneder før adopsjonen. Adoptivforeldre kan dele stønadsperioden mellom seg etter ønske.

Ved senere endringer, antagelig fra 1. januar 1986, er også stønadsperioden ved adopsjon av flere barn samtidig forlenget med 2 uker for hvert barn som adopteres utover ett. Fra 1. mai 1987 ble aldersgrensen på adoptivbarn som gir foreldrene rett til omsorgspenger, hevet fra ett til femten år. Stønadsperioden er også utvidet flere ganger. Fra 1. april 1989 tillates en forlengelse av ordinær permisjon og tilleggspemisjon ved adopsjon av flere barn samtidig (til 3 uker) med 80 prosent lønnskompensasjon.

Offentlig ansatte hadde før 1989 lenger lønnet og har fremdeles lenger ulønnet adopsjonspermisjon enn ansatte i det private næringsliv. I tillegg hadde de før 1987 gunstigere permisjonsrettigheter dersom barnet var mellom 1 og 5 år og senere mellom 1 og 10 år.

TABELL 2.4. ADOPSJONSPERMISJON. 1973 (1977) - 1990

a) Foreldre ansatt i det private næringsliv (inkl. selvstendige)

Lov i kraft fra	Adopsjonspermisjon							
	Spedbarn (1. leveår)		Barn under 5 år		Barn under 10 år		Barn under 15 år ¹	
	med lønn ²	uten lønn	med lønn	uten lønn	med lønn	uten lønn	med lønn ²	uten lønn
juli 1977	-	46 uker	-	-	-	-	-	3 mndr.
jan. 1982	12 uker	34 uker	-	-	-	-	-	"
jan. 1986	12 uker	"	-	-	-	-	-	"
mai 1987	-	-	-	-	-	-	14 uk. ³	3 mndr ⁵
juli 1988	-	-	-	-	-	-	17 uk. ³	"
jan. 1989	-	-	-	-	-	-	19(24 ⁴) uker ³	"
mai 1990	-	-	-	-	-	-	26(33 ⁴) uker ³	"

¹ Gjelder også fosterbarn men ikke stebarn (usikkert mht. lønn/ikke lønn)

² Forutsetning: 6 mndr. av de siste 10 mndr. forutgående tjeneste og at begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet

³ 2 uker omsorgspenger ekstra for hvert barn over ett som adopteres samtidig (muligens fra 1. januar 1986)

⁴ Med 80 prosent lønnskompensasjon og 3 uker ekstra for hvert barn utover ett (fra 1. april 1989)

⁵ Gjelder antagelig fortsatt for fosterbarn

b) Foreldre ansatt i Staten¹

Rundskriv datert	Adopsjonspermisjon							
	Spedbarn (1. leveår)		Barn under 5 år		Barn under 10 år		Barn under 15 år	
	med lønn	uten lønn	med lønn ²	uten lønn ³	med lønn ²	uten lønn ³	med lønn ²	uten lønn
sept. 1973	1 mnd.	-	-	-	-	-	-	-
febr. 1976	"	1 år						
april 1978 ⁴	3 mndr ²	34 uker	3 mndr ⁵	-	-	-	-	3 mndr.
nov. 1982	-	-	18 uker	(3+1)år	-	-	-	"
des. 1986	-	-	-	-	18 uker	(3+1)år	-	"
okt. 1987	-	-	-	-	-	-	20 uker ⁶	(3+1) år ³⁺
jan. 1989	-	-	-	-	-	-	26(33 ⁸) uker ⁶	"

¹ Se note 1, tabell 2.3.b)

² Forutsetning: 9 mndr. (6 mndr. f.o.m. 1981) forutgående tjeneste og at begge foreldrene arbeider utenfor hjemmet

³ Minimum 6 mndr., før barnet er 10 år. Ytterligere 1 år ved behov

⁴ Endringene ble gjennomført en gang i tidsrommet februar 1976 til april 1978

⁵ Ikke 3 mndr. uten lønn i tillegg

⁶ 2 uker ekstra for hvert barn over ett som adopteres samtidig (fra 1. januar 1986 iflg. Folketrygdloven)

⁷ Fosterbarn: 3 måneder (uten lønn), men for de som tar i mot fosterbarn med tanke på adopsjon gjelder samme regler som ved adopsjon (ny regel i 1990)

⁸ Med 80 prosent lønnskompensasjon og 3 uker ekstra for hvert barn utover ett (fra 1. april 1989)

Kilder: Se kap. 2.1. Innledning, siste avsnitt

2.4. BARNES SYKDOM OG VELFERDSPERMISJONER

Arbeidstakere som har omsorg for barn under 10 år, har iflg. Arbeidsmiljøloven rett til permisjon for nødvendig tilsyn med barnet når det er sykt. Permisjonsretten er begrenset til 10 dager for hver av foreldrene pr. kalenderår, uavhengig av om de har omsorg for ett eller flere barn.

Fra 13. juni 1980 ble loven endret, slik at den også omfatter rett til permisjon for tilsyn med barn når barnepasser er syk. Retten til permisjon ved barns og barnepassers sykdom er begrenset til 10 dager totalt pr. kalenderår for hver av foreldrene. I tillegg ble permisjonsrettighetene for arbeidstakere som er alene om omsorgen for barn, utvidet til 20 dager pr. kalenderår.

Arbeidstakere med omsorg for barn under 12 år med livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade, fikk fra 1. april 1986 rett til permisjon mens barnet er innlagt på institusjon eller ved pleie av barnet hjemme i kritiske perioder. Fra 1. mai 1987 ble aldersgrensen hevet fra 12 til 16 år.

Fra 1. april 1986 fikk også arbeidstakere med omsorg for kronisk/langvarig syke eller funksjonshemmede barn rett til permisjon ved deltakelse på nødvendige kurs ol., for å kunne ta seg av og behandle barnet. Fra 1. mai 1987 ble permisjonsrettighetene for disse arbeidstakerne utvidet til 20 dager pr. kalenderår (40 dager ved aleneomsorg).

Folketrygdloven gir rett til sykepenger ved småbarns sykdom, men antagelig ikke når barnepasser er syk.

Sykepenger ytes av Folketrygden etter samme regler som ved utbetaling av sykepenger ved egen sykdom. Utgiftene dekkes av arbeidsgiver i inntil 10 dager pr. kalenderår (20 dager ved aleneomsorg). Utover dette refunderes sykepengene av Folketrygden. Trygdekontoret krever derfor forhåndsgodkjenning og til dels legeerklæring fra arbeidstakere som bruker utvidet rett til sykepenger.

Fra 1987 ytes sykepenger til arbeidstakere med barn som har livstruende eller annen alvorlig sykdom, i inntil 260 dager (52 uker) for det enkelte barn. Tidligere ble barns sykedager lagt sammen med stønadsmottakers sykedager innenfor en stønadsperiode på 260 dager.

Offentlig ansatte har lønnet permisjon ved tilsyn med syke barn under 12 år, også når barnepasser er syk. Permisjoner ved barns sykdom kommer i tillegg til velferdspermisjoner som sykdom i familien, tilvending av barn i barnehage og følge av barn til skolen den dagen det begynner i første klasse.

Velferdspermisjoner for ansatte i det private næringsliv, i tillegg til permisjoner ved barns sykdom, er verken omtalt i Arbeidsmiljøloven eller Folketrygdloven.

TABELL 2.5. BARNES SYKDOM OG VELFERDSPERMISJONER. 1973 (1977) - 1990

a) Foreldre ansatt i det private næringsliv (inkl. selvstendige)

Lov i kraft fra	Barns sykdom		Velferdspermisjoner ¹			
			Sykdom i familien		Tilvend. i barnehage	Første skoledag
	med lønn ²	uten lønn	med lønn	uten lønn	med lønn	med lønn
juli 1977	10 dager pr. kal. år	-	-	-	-	-
juni 1980	10 dager pr. kal. år ³	-	-	-	-	-
april 1986	10 dager pr. kal. år ⁴	-	-	-	-	-
mai 1987	10 dager pr. kal. år ⁵	-	-	-	-	-

¹ Ikke omtalt i Arbeidsmiljø- og Folketrygdloven

² Rett til sykepenger, barn under 10 år (12 år fra 1986 og 16 år fra 1987 for livstruende eller alvorlig syke barn)

³ Også når barnepasser er syk (usikkert m.h.t. sykepenger), 20 dager ved aleneomsorg

⁴ Også når barnepasser er syk (sykepenger?), 20 dager ved aleneomsorg. Utvidet rett til permisjon og sykepenger når barnet er livstruende eller alvorlig sykt

⁵ Også når barnepasser er syk (sykepenger?), 20 dager ved aleneomsorg. Utvidet rett til permisjon og sykepenger i inntil 260 dager når barnet er livstruende eller alvorlig sykt. Permisjonen utvidet til 20 dager (40 dager ved aleneomsorg) når barnet er kronisk/langvarig sykt eller funksjonshemmet

b) Foreldre ansatt i Staten¹

Rundskriv datert	Barns sykdom		Velferdspermisjoner			
	med lønn ²	uten lønn	Sykdom i familien		Tilvend. j barnehage ³	Første skoledag ³
			med lønn	uten lønn	med lønn	med lønn
sept. 1973	-	-	3 dager ⁴	14 dager ⁵	-	-
april 1978 ⁶	10 dager pr. kal.år	-	10 dager	5 dager ⁵	3 dager	-
aug. 1979	10 dager pr. kal.år ⁷	-	"	"	"	-
nov. 1982	"	10 dager pr. kal.år ⁸	"	"	"	-
des. 1986	10 dager pr. kal.år ⁹	-	"	"	"	-
okt. 1987	"	-	"	"	"	1 dag
jan. 1989	10 dager pr. kal.år ¹⁰	1 år ¹¹	"	"	"	"

¹ Se note 1, tabell 2.3.b)

² Barn under 10 år (12 år f.o.m. 1986) i tillegg til sykdom i familien

³ Foreldrene tilsammen

⁴ I særlig alvorlige tilfeller i inntil 1 uke

⁵ I særlig alvorlige tilfeller for lenger tid

⁶ Endringene ble gjennomført en gang i tidsrommet februar 1976 til april 1978

⁷ 20 dager ved aleneomsorg

⁸ Tilsyn med barn under 10 år når barnepasser er syk

⁹ Også når barnepasser er syk, 20 dager ved aleneomsorg. Aldersgrensen på 12 år gjelder ikke ved kronisk/alvorlig syke eller funksjonshemmede barn

¹⁰ Også når barnepasser er syk, 20 dager ved aleneomsorg. Aldersgrensen på 12 år gjelder ikke og permisjonen er utvidet til 20 dager (40 dager ved aleneomsorg) når barnet er kronisk sykt eller funksjonshemmet (i kraft fra 1. mai 1987 iflg. Arbeidsmiljø- og Folketrygdloven)

¹¹ Barn under 16 år med livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade (sykepenges/med lønn fra 1987 iflg. Folketrygdloven i St.meld. nr. 15)

Kilder: Se kap. 2.1. Innledning, siste avsnitt

3. BARNETRYGD OG SKATTEREGLER VEDRØRENDE BARN

3.1. INNLEDNING

Barnetrygd ble innført i Norge ved lov av 24. oktober 1946 og trådte i kraft 1. oktober 1946. Trygden finansiertes t.o.m. 1965 av Staten med 7/8 og kommunene med 1/8 og f.o.m. 1966 bare av staten. Barnetrygden utbetales av trygdekontoret på bostedet. Trygden ble for øvrig skattefri fra 1. januar 1957.

I tillegg til barnetrygd finnes det også skatteregler som tilgodeser forsørgere av barn, ved at det gis ulike fradrag i skatt og inntekt. Blant de viktigste ble det inntil 1970 gitt ekstra klassefradrag for blant andre forsørgede barn ved beregning av inntektsskatt. I 1970 ble ordningen avløst av Lov om forsørgerstønad av 19. desember 1969, som var et fradrag i skatt for forsørgere av barn over barnetrygdalder. Fra og med 1977 trådte Lov om forsørgerfradrag i skatt for barn og ungdom av 10. desember 1976 i kraft, som i det vesentlige førte til skattefradrag for barn i barnetrygdalder også.

Hustrufradrag og enslig forsørgerfradrag (fra 1948) var et fradrag i inntekt av eget arbeid for hustruer og enslige forsørgere. Fra 1981 ble Hustrufradrag endret til Foreldrefradrag og gis til den av foreldrene som har lavest inntekt. Størrelsen på fradraget varierer med tallet på barn og barnas alder.

	<--1969	1970...1976	1977...1980	1981-->
Barnetrygd.....	----->			
Frdrag i skatt:				
Klassefradrag.....	----->			
Forsørgerstønad.....		----->		
Forsørgerfradrag.....			----->	
Frdrag i inntekt:				
Hustrufradrag og enslig forsørgerfradrag.....	----->			
Foreldrefradrag og enslig forsørgerfradrag.				----->

3.2. OMFANG OG ENDRINGER

3.2.1. BARNETRYGD (1946->)

Barnetrygden omfatter med visse unntak alle som forsørger barn under 16 år som er bosatt i landet. Det er ingen behovsprøving. I perioden 1970-1982 ble barnetrygden utbetalt til utgangen av det kalenderår barnet fylte 16 år. Før 1970 og etter 1982 ble den utbetalt til utgangen av den kalendermåned barnet fylte 16 år.

I perioden 1946-1969 ble det gitt barnetrygd for hvert forsørget barn under 16 år, fra og med det andre. I spesielle tilfeller fikk man også trygd for det første barnet, f.eks. til enslige forsørgere, ved langvarig arbeidsuførhet eller ved forsørgers død, hvis barn var på barnehjem eller i institusjon, mm.

Fra og med 1970 gis barnetrygd for alle forsørgede barn under 16 år, også det første. Enslige forsørgere får trygd for ett barn mer enn det faktiske barnetallet. Det gis også trygd for barn på barnehjem, institusjon ol.

Inntil 1963 ble trygden gitt med samme beløp pr. barn, men seinere har ytelsen pr. barn vært stigende med barnets nummer i søskenflokk.

Fra 1989 gis det et tillegg i barnetrygden pr. barn til stønadsmottakere i Finnmark og Nord-Troms, se fotnote 2 til tabell 3.2. Uavhengig av bosted ble det fra 1. januar 1991 gitt ekstra trygd for barn under 3 år. Tillegget pr. barn gis til og med den måneden barnet fyller 3 år.

Kilder: Se tabeller.

TABELL 3.1. BARN, STØNADSMOTTAKERE OG UTBETALT BARNETRYGD.
1957-1989

Fra dato og år	Antall barn i 1000	Stønadsmottakere i 1000	Utbetalt barnetrygd i mill.kr.
1. juli 1957	496,0	315,0	180,0
31. des. 1959	505,0	315,0	182,0
31. des. 1961	504,5	323,5	184,0
31. des. 1966	503,0	318,0	232,0
31. des. 1967	514,0	322,9	284,1
31. des. 1968	518,0	326,0	323,5
31. des. 1970	1014,6	528,0	1185,0
31. des. 1971	1064,6	541,3	1208,0
31. des. 1972	1068,2	546,8	1255,0
31. des. 1975	1061,9	556,9	1383,4
31. des. 1976	1055,2	558,6	1580,8
31. des. 1977	1046,4	559,2	1607,8
31. des. 1978	1037,4	559,5	1585,1
31. des. 1979	1029,3	560,2	1667,3
31. des. 1980	1017,7	559,6	2819,4
31. des. 1981	1007,1	559,2	3390,0
31. des. 1982	993,6	556,0	3924,0
31. des. 1983	916,0	526,8	4352,7
31. des. 1984	898,3	520,8	4652,4
31. des. 1985	883,1	515,5	4972,3
31. des. 1986	870,5	510,4	5487,1
31. des. 1987	861,0	504,8	6270,3
31. des. 1988	874,0	507,3	7199,6
31. des. 1989	868,5	503,1	7870,3

Kilder: For årene 1957-1972: Sosialtrygdene i Norge. Diverse oversikter fra febr. 1959 til sept. 1973. Rikstrygdeverket.
For årene 1975-1989: Statistisk årbok 1985, Trygdestatistisk årbok 1988, 1989 og 1990. Rikstrygdeverket.

TABELL 3.2. BARNETRYGD. STØNADSSATSER PR. ÅR. 1946-1991

Fra måned og år	1. barn	2. barn	3. barn	4. barn	5. barn og over ¹
okt. 1946	-	45	45	45	45
jan. 1947	-	180	180	180	180
jan. 1951	-	225	225	225	225
jan. 1952	-	240	240	240	240
jan. 1956	-	285	285	285	285
jan. 1957	-	300	300	300	300
jan. 1958	-	330	330	330	330
jan. 1959	-	360	360	360	360
jan. 1963	-	400	500	600	700
jan. 1967	-	463	612	775	925
jan. 1968	-	525	675	875	1 050
juli 1968	-	550	700	900	1 100
jan. 1970	500	1 500	2 000	2 200	2 400
okt. 1972	550	1 650	2 200	2 420	2 640
mai 1974	550	1 650	2 400	2 620	2 840
nov. 1975	600	1 824	2 844	3 120	3 408
juni 1976	708	1 932	2 952	3 228	3 516
jan. 1979	804	2 028	3 048	3 324	3 612
okt. 1979	1 200	2 424	3 444	3 720	4 008
mai 1980	2 100	3 324	4 344	4 620	4 908
jan. 1981	2 652	3 516	4 536	4 812	5 100
jan. 1982	3 252	4 008	5 028	5 412	5 700
jan. 1983	3 816	4 644	5 772	6 204	6 516
jan. 1984	4 164	5 028	6 228	6 684	7 020
jan. 1985	4 524	5 436	6 804	7 272	7 632
jan. 1986	5 256	5 808	7 224	7 848	8 232
juli 1986	5 448	6 000	7 416	8 040	8 424
jan. 1987	6 180	6 672	8 088	8 712	9 096
jan. 1988	7 188	7 680	9 096	9 720	10 104
jan. 1989 ²	7 836	8 328	9 744	10 368	10 752
jan. 1990 ²	8 748	9 240	10 656	11 280	11 664
jan. 1991 ²⁺³	9 408	9 900	11 316	11 940	12 324

¹ 1946 - 1962: Like stort beløp for hvert av de følgende barn,
 1963 - 1966: 100 kr. mer for hvert av de følgende barn,
 1967: 150 kr. mer for hvert av de følgende barn,
 jan.-juni 1968: 175 kr. mer for hvert av de følgende barn,
 juli 1968 - 1969: 200 kr. mer for hvert av de følgende barn og
 f.o.m. 1970: like stort beløp for hvert av de følgende barn

² Ekstra barnetrygd i Finnmark og Nord-Troms: 2400 kr. pr. barn i 1989 og
 3600 kr. pr. barn i 1990 og 1991

³ Ekstra barnetrygd pr. barn under 3 år, t.o.m. den måneden barnet fyller
 3 år: 3144 kr. i 1991 (262 kr. pr. måned)

Kilder: For årene 1946-1969: Historisk oversikt over skattesatser mv.
 Del I. Årene til og med 1969. Statistisk sentralbyrå, ANO IO 75/5.
 For årene 1968-1979: Skatter og overføringer til private. Historisk
 oversikt over satser mv. Årene 1969-1979. Statistisk sentralbyrå,
 RAPP 79/12.
 For årene 1970-1991: Skatter og overføringer til private. Historisk
 oversikt over satser mv. Årene 1970-1988, revidert utgave og Årene
 1975-1991. Statistisk sentralbyrå, RAPP 88/20 og RAPP 91/14.

3.2.2. KLASSEFRADRAG (-> 1969)

Inntil 1970 fikk forsørgere fradrag i skatt på inntekt og formue avhengig av forsørgelsesbyrde (antall forsørgede), som altså var grunnlaget for skatteklasseinndelingen. Som forsørget ble blant andre regnet barn under 16 år, barn mellom 16 år og 25 år under utdanning og ektefelle.

Eks.: Skatteklasse 1: enslige

Skatteklasse 2: forsørgere av 1 person (eks. ektefelle eller et barn)

Skatteklasse 3: forsørgere av 2 personer (eks. ektefelle og et barn)

Skatteklasse 4: forsørgere av 3 personer (eks. ektefelle og to barn)

Ektefeller med barn der begge hadde inntekt kunne f.o.m. 1960 velge å bli liknet sammen eller hver for seg. Ved særskilt likning ble den av ektefellene med lavest inntekt normalt liknet i skatteklasse 1, mens den andre fikk klassefradraget for forsørgede barn. Enslige forsørgere fikk to ekstra klassefradrag ved beregning av skatt.

Dersom forsørgede barn hadde egen lønnsinntekt, var forsørgers rett til klassefradrag og reglene for beskatning av barnas inntekt avhengig av inntektens størrelse.

Kilde: Det norske skattesystemet 1967. SØS 20, Statistisk sentralbyrå.

3.2.3. FORSØRGERSTØNAD (1970-1976)

Som en følge av omleggingen i skattesystemet til bare to skatteklasser, ble ordningen med ekstra klassefradrag fra og med 1970 erstattet av Loven om forsørgerstønad, betydelig økning i barnetrygden og barnetrygd også for første barn. Forsørgerstønaden var et fradrag i skatt for skatteyttere som forsørget barn over barnetrygdalder, dvs. barn som hadde fylt 17 år innen utgangen av året. (I denne periode ble for øvrig barnetrygd utbetalt til utgangen av kalenderåret barnet fylte 16 år.) Den øvre aldersgrensen var 25 år (t.o.m. 24 år) i 1970 og 1971 men ble fra og med 1972 senket til 20 år (t.o.m. det året barnet fylte 19 år). Samtidig ble det innført grunnstipend for ungdom over 20 år som var under utdanning.

Forsørgerstønaden var uavhengig av forsørgers inntekt, men økte med tallet på forsørgede barn. Barn under 17 år ble også regnet med ved fastsetting av satsen for det enkelte barn. Eks.: Med ett barn under 17 år og ett barn 17 år eller eldre ble forsørgerstønad gitt etter satsene for annet barn. Dersom barnet hadde egeninntekt over et visst beløp, ble stønaden redusert til det halve eller falt helt bort avhengig av inntektens størrelse.

Enslige forsørgere uten barn i barnetrygdalder fikk forsørgerstønad for ett barn mer enn det faktiske barnetallet. Grensene for reduksjon eller bortfall av stønad var 50 prosent høyere for enslige forsørgere og foreldreløse barn og 100 prosent høyere for foreldreløse barn uten forsørger.

3.2.4. FORSØRGERFRADRAG (1977->)

Fra og med 1977 ble forsørgerstønaden erstattet av Lov om forsørgerfradrag i skatt for barn og ungdom. For barn 17 år og over førte ikke ordningen til noe vesentlig nytt, men fra 1978 ble stønadssatsene endret til det samme beløp for hvert barn. Barns høyeste alder som ga forsørger rett til fradrag, var 19 år eller yngre ved utgangen av året i perioden 1983-1986 og 18 år eller yngre ved utgangen av året fra og med 1987.

Det vesentlig nye var innføring av skattefradrag også for barn i barnetrygdalder, men med lavere satser enn for barn 17 år og over. I 1983 ble aldersgrensen på de yngste barna endret fra "under 17 år" til "under 16 år". Denne endringen faller sammen med at barnetrygden bare blir utbetalt til utgangen av kalendermåneden barnet fyller 16 år (utgangen av året i perioden 1970-1982).

Enslige forsørgere og barn uten forsørger får ikke ekstra forsørgerfradrag for barn i barnetrygdalder, fordi de får barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske antallet. Dersom de ikke har barn det ytes barnetrygd for, får de forsørgerfradrag for ett barn mer enn det faktiske barnetallet.

Kilder: Inger Gabrielsen: Direkte skatter og stønader. Historisk oversikt over satser m.v. årene fram til 1978. ART 109, Statistisk sentralbyrå. For øvrig: Se kilder til tabellen nedenfor.

TABELL 3.3. FORSØRGERSTØNAD OG FORSØRGERFRADRAG. SATSER PR. BARN. 1970-1990 (gis som fradrag i skatten)

Periode/ år	Barn under 17 år i 1970-1982 og barn under 16 år fra 1983	Forsørgede barn: 17-25 år i 1970 og og 1971, 17-20 år i 1972-1982, 16-19 år i 1983-1986 og 16-18 år fra 1987 ¹		
		For første barn	For andre barn	For tredje og hvert følgende
1970-1975	-	700	800	1 200
1976	-	800	900	1 300
1977	200	900	1 000	1 400
1978	700		1 200	
1979-1981	900		1 200	
1982	1 000		1 400	
1983	1 320		1 830	
1984	1 520		2 060	
1985	1 720		2 300	
1986-1991	1 820		2 540	

¹ Ved fastsetting av stønadssatsene for det enkelte barn ble i perioden 1970-1977 også barn under 17 år regnet med

Kilder: Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. Årene 1970-1988, revidert utgave og Årene 1975-1991. Statistisk sentralbyrå, RAPP 88/20 og RAPP 91/14.

3.2.5. HUSTRUFRADRAG (1948-1980)/ FORELDREFRADRAG (1981->) OG ENSLIG FORSØRGERFRADRAG (1948->)

Hustrufradrag var et fradrag i inntekt av hustruens egen arbeidsinntekt, når ektefellene forsørget barn under 14 år eller eldre barn som det kunne kreves klassefradrag for, dvs. inntil 25 år t.o.m. 1971 og inntil 20 år fra 1972. For barn 14 år og over var altså fradraget betinget av at barnet faktisk ble forsørget av ektefellene. Det ble ikke gitt fradrag for barn under 14 år og 14 år og over samtidig.

Hustrufradraget ble beregnet som en andel av inntekten begrenset oppad til et bestemt beløp. Både andelen og maksimumsbeløpet varierte med tallet på barn og barnas alder. Inntil 1960 ble det laveste fradraget gitt hustru med inntekt av arbeid selv om ektefellene ikke forsørget barn. Før 1967 måtte ektefellene være fellesliknet for at hustruen skulle ha rett til fradrag, men betingelsen ble altså opphevet, slik at retten til fradrag ble gjort uavhengig av likningsmåte.

Frdraget ble gitt som en viss kompensasjon for merutgifter eller merarbeid, som følge av at hustruens fulle arbeidstid ikke sto til rådighet for familien. Frdragsretten var ikke avhengig av om mannen var uten inntekt og eventuelt utførte arbeid med hus og barn.

Fra 1970 ble det adgang til å trekke fra faktiske utgifter til stell og pass av barn under 14 år, inntil 1983 begrenset oppad til det dobbelte av standardbeløpene hvis utgiftene kunne legitimeres. Siden 1983 har maksimumsbeløpet for forhøyde fradrag ved legitimerede utgifter også vært fast men uavhengig av regelen om dobbelt standardbeløp. For barn 14 år og over er forhøyet fradrag betinget av at barnet har særlige behov for omsorg og pleie.

Fra og med 1990 kan man bare kreve fradrag for barn under 12 år (ikke fylt 12 år i løpet av inntektsåret). Fradrag for eldre barn er altså falt helt bort, med mindre barnet har særlige behov for omsorg og pleie.

Fra 1981 ble Hustrufradrag endret til Foreldrefradrag. Frdraget gis den av ektefellene som har lavest inntekt. Frdrag kan også gis når den ene ektefellen er under utdanning, avtjener verneplikt, er ufør o.l. og dermed er ute av stand til å ha det daglige pass og stell av barn.

Enslige forsørgere har hele tiden hatt rett til fradrag etter samme prinsipper og satser som for hustrufradrag og seinere foreldrefradrag.

Kilder: Det norske skattesystemet, hefte I. Direkte skatter 1974. SØS 24, Statistisk sentralbyrå. For øvrig: Se kilder til tabellen nedenfor.

TABELL 3.4. HUSTRUFRADRAG/FORELDREFRADRAG OG ENSLIG FORSØRGERFRADRAG. 1948-1990 (gis som fradrag i inntekten)

A. Standardfradrag¹

	1948- 1956	1957- 1973	1974- 1980	1981- 1989	1990-
Barn 14-25 år ² (25 % av innt., maks.)	500	600	600	600	-
Et barn under 14 år ³ (40 % av innt., maks.)	1200	1500	3000	3500	3500
To eller flere barn under 14 år ³ (50 % av innt., maks.)	1500	2000	4000	4500	4500

¹ Inntil 1960 ble laveste fradrag gitt hustru uten barn.

Frdrag gis ikke både for barn under 14 år og 14 år og over samtidig

² 14-20 år fra 1972

³ Under 12 år fra 1990

B. Fradrag for faktiske utgifter (forhøyet fradrag)¹

	1970- 1973	1974- 1980	1981- 1982	1983	1984	1985	1986- 1989	1990-
Et barn under 14 år ² (40 % av innt., maks.)	3000	6000	7000	9000	9500	11000	12000	17500
To eller flere barn under 14 år ² (50 % av innt., maks.)	4000	8000	9000	11000	12000	13500	14500	21000

¹ Det dobbelte av standardbeløpet t.o.m. 1982

For barn 14 år og over (12 år og over fra 1990) er fradrag betinget av særlige behov for omsorg og pleie

² Under 12 år f.o.m. 1990

Kilder: Inger Gabrielsen: Direkte skatter og stønader. Historisk oversikt over satser m.v. årene fram til 1978. Statistisk sentralbyrå, ART 109.
Skatter og overføringer til private. Historisk oversikt over satser mv. Årene 1975-1991. Statistisk sentralbyrå, RAPP 91/14.

4. BARNEHAGER

4.1. INNLEDNING

Barnehager er i lov om barnehager av 6. juni 1975 definert som en godkjent pedagogisk tilrettelagt virksomhet på dagtid for barn under opplæringspliktig alder. Formålet med loven er å sikre barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i samarbeid med barnas hjem. Loven ble noe endret 27. mai 1983 (i kraft fra 1. mars 1984).

Barne- og familiedepartementet er øverste tilsynsmyndighet for barnehagene og fastsetter nærmere regler og krav for godkjenning av barnehagene. Blant annet skal:

- lokaler og uteområder være egnet for formålet,
- det være en viss standard mht. hygieniske forhold,
- barnehagen ha en styrer med førskole- eller annen likeverdig utdanning, et styre og et foreldreråd,
- bemanningen være tilstrekkelig til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet, mm.

Fylkesmannen skal føre tilsyn med barnehagevirksomheten innen fylket.

Barnehagene må være godkjent av kommunen (før 1. mars 1984 av Departementet) før virksomheten igangsettes. Kommunen har ansvar for å sikre barn gode oppvekstvilkår bl.a. ved utbygging og drift av barnehager eller ved å gi støtte til slike tiltak. Offentlige institusjoner, bedrifter, private organisasjoner og andre kan drive barnehager under kommunens tilsyn. Der hvor kommunen gir tilskott til barnehager, kan den stille visse krav, f.eks. fastsette foreldrebetaling og kriterier for opptak, forta opptak, mm. For øvrig har kommunen ansvar for at barn med funksjonshemninger så langt det er mulig, får plass i vanlige barnehager.

Kommunestyret har ansvar for å opprette barnehagenemnd, som skal ha det lokale tilsyn med barnehagene, og som skal påse at gjeldende lover og forskrifter blir fulgt. Nemnda kan midlertidig trekke tilbake godkjenning av barnehager, dersom kravene til godkjenning ikke oppfylles eller virksomheten ikke drives forsvarlig. Barnehagenemndas avgjørelser kan påklages til fylkesmannen.

Departementet innhenter via fylkesmannen årsmeldinger fra alle godkjente barnehager og familiebarnehager f.o.m. 1975 pr. 15. desember (1963-1972 pr. 1. oktober og 1973-1974 pr. 31. desember). Årsmeldingene ble første gang behandlet statistisk i 1963.

4.2. OMFANGET AV STATISTIKKEN

I hovedtrekk presenteres statistikken fylkesvis. Fra 1985 publiseres det i tillegg noen sentrale tall for kommuner.

Det gis blant annet opplysninger om:

- barnehager etter eierforhold, kommunale tilskott og åpningstider,
- barn etter alder, oppholdstid og antall pr. ansatt,
- ansatte etter årsverk, stilling og utdanning og
- driftsutgifter (t.o.m. 1986) og foreldrebetaling (totaltall, t.o.m. 1984)

4.3. DEFINISJONER OG ENDRINGER

Barnehager ble før 1975 kalt daginstitusjoner for barn, som igjen var en felles betegnelse for:

- barnehager (barn 3-7 år, inntil 6 timer daglig),
 - daghjem (barn 3-7 år, mer enn 6 timer daglig) og
 - småbarnsstuer (daghjem for barn under 3 år)
- under ledelse av en godkjent barnehagelærer.

En daginstitusjon kunne også være en kombinasjon av disse typene.

En familiebarnehage er en barnehage som organiserer sin virksomhet i private hjem. Forutsetningen er at en førskolelærer er ansatt som pedagogisk veileder. Førskolelæreren skal være tilknyttet en vanlig barnehage eller den kommunale administrasjon (f.o.m. 1978). Tall ble første gang publisert i 1975.

- 1975-1976: En barnehage kan omfatte flere familiebarnehager.
- 1977-1984 (-1989?): Innen hver kommune regnes alle familiebarnehagene som én barnehage.

Barnas alder oppgis i fylte år ved utgangen av året.

Oppholdstid refererer seg til den avtalte oppholdstiden pr. uke og ikke til faktisk oppholdstid.

Foreldrenes betaling er eksklusivt kostpenger.

TABELL 4.1. TOTALE DRIFTSUTGIFTER OG PROSENTVIS FORELDREBETALING. 1963-1986

År	Drifts- utgifter i mill.kr.	Foreldre- betaling, prosent	År	Drifts- utgifter i mill.kr.	Foreldre- betaling, prosent
1963	14,8	24	1975	268,2	11
1964	16,8	22	1976	321,1	12
1965	19,4	21	1977	332,4	15
1966	13,5	25	1978	429,9	15
1967	27,4	18	1979	522,4	14
1968	35,5	19	1980	664,2	14
1969	37,8	20	1981	889,7	16
1970	49,2	23	1982	1095,7	18
1971	69,5	21	1983	1283,5	19
1972	110,4	21	1984	1451,4	21 ¹
1973	155,1	21	1985	1587,5	-
1974	213,9	23	1986	1844,2 ¹	-

¹ Siste år det ble gitt slike opplysninger

Kilder: NOS Daginstitusjoner for barn. 1963-1965
 NOS Barneomsorg. 1966-1976
 NOS Sosialstatistikk. 1977-1984
 NOS Barnehager og fritidshjem. 1985-1986.

TABELL 4.2. BARNEHAGER, FAMILIEBARNEHAGER, BARN OG ANSATTE. 1963-1990

År	Barnehager					Familiebarnehager			
	Antall barnehager	Antall barn	Barn i prosent av alle barn 0-6 år	Ansatte	Gj.sn. antall barn pr. ansatt	Antall hjem	Antall barn	Gj.sn. antall barn pr. hjem	Barn i pst. av barn i barnehager
1963	258	8 515	2,0 ²	1 177	7,2	-	-	-	-
1964	265	8 881	2,1 ²	1 293	6,9	-	-	-	-
1965	273	9 053	2,1 ²	1 335	6,8	-	-	-	-
1966	289	9 509	2,2	1 438	6,6	-	-	-	-
1967	313	10 214	2,3	1 579	6,5	-	-	-	-
1968	341	10 983	2,4	1 741	6,3	-	-	-	-
1969	369	11 686	2,6	1 981	5,9	-	-	-	-
1970	402	12 711	2,8	2 292	5,5	-	-	-	-
1971	471	14 830	3,2	2 846	5,2	-	-	-	-
1972	572	19 103	4,2	3 781	5,1	-	-	-	-
1973	685	22 699	5,0	4 452	5,1	-	-	-	-
1974	753	25 529	5,7	5 310	4,8	-	-	-	-
1975	884	30 479	7,0	6 599	4,6	190	290	1,5	1,0
1976	1 069	36 529	8,6	8 296	4,4	337	585	1,7	1,6
1977	1 472	49 796	12,1	9 875	5,0	349	616	1,8	1,2
1978	1 866	61 372	15,4	12 761	4,8	476	1 017	2,1	1,6
1979	2 295	71 483	18,6	14 833	4,8	617	1 457	2,4	2,0
1980	2 554	78 189	20,9	16 866	4,6	658	1 631	2,5	2,1
1981	2 756	82 933	22,6	18 115	4,6	734	1 973	2,7	2,4
1982	2 886	86 315	23,9	19 343	4,5	762	2 187	2,9	2,5
1983	2 984	89 898	25,1	20 662	4,4	759	2 280	3,0	2,5
1984	3 149	94 443	26,4	21 791	4,3	799	2 527	3,2	2,7
1985	3 281	98 454 ¹	27,5	23 593	4,2	802	2 474	3,1	2,5
1986	3 487	104 302	29,1	25 578	4,1	821	2 639	3,2	2,5
1987	3 779	110 981	30,6	27 911	4,0	884	2 703	3,1	2,4
1988	4 044	118 852	32,2	30 628	3,9	869	2 849	3,3	2,4
1989	4 310	128 237	34,0	33 075	3,9	899	3 051	3,4	2,4
1990	4 649	139 350	35,9	35 891	3,9	968	3 550	3,7	2,5

¹ Oppgaver mangler for barn 7 år og over (anslagsvis 1 prosent for lavt)

² Alle barn 0-6 år er fra Folketellinga 1960

Kilder: NOS Daginstitutioner for barn. 1963-1965
 NOS Barneomsorg. 1966-1976
 NOS Sosialstatistikk. 1977-1984
 NOS Barnehager og fritidshjem. 1985-1990

TABELL 4.3. BARN I BARNEHAGER ETTER ALDER OG OPPHOLDSTID PR. UKE.
1963-1990

År	Antall barn						
	Totalt	Alder			Oppholdstid pr. uke		
		0-2 år	3-6 år ¹	7 år og over	6-15 timer	16-30 timer	31 timer og over
1963	8 515	711	7 804	-	-	-	-
1964	8 881	772	8 109	-	-	-	-
1965	9 053	1 818	7 235	-	-	-	-
1966	9 509	855	8 654	-	-	-	-
1967	10 214	995	9 219	-	-	-	-
1968	10 983	1 158	9 825	-	-	-	-
1969	11 686	1 216	10 470	-	-	-	-
1970	12 711	1 367	11 344	-	-	-	-
1971	14 830	1 508	13 322	-	-	-	-
1972	19 103	2 592	15 971	540	-	-	-
1973	22 699	3 063	19 032	604	-	-	-
1974	25 529	3 496	21 440	593	257	9 376	15 896
1975	30 479	4 296	25 627	556	1 825	10 521	18 133
1976	36 529 ³	4 846	30 861	746	3 989	12 465	19 999
1977	49 796 ³	5 521	43 324	836	12 320	15 277	22 084
1978	61 372 ³	6 179	54 322	839	18 388	17 499	25 453
1979	71 483	7 102	63 297	1 084	23 418	20 247	27 818
1980	78 189	7 782	69 363	1 044	25 926	21 137	31 126
1981	82 933 ³	8 605	73 276	1 002	26 958	23 545	32 380
1982	86 315	9 059	76 299	957	26 670	24 738	34 907
1983	89 898	9 452	79 513	933	26 798	25 487	37 613
1984	94 443	10 008	83 595	840	27 509	26 195	40 739
1985 ²	98 454 ³	10 149	88 056	-	28 486	25 242	44 477
1986	104 302 ³	10 503	92 889	712	28 838	26 795	48 471
1987	110 981 ³	11 729	98 580	640	28 168	28 419	54 362
1988	118 852 ⁴	13 365	104 916	546	26 607	30 201	62 044
1989	128 237 ⁴	16 037	111 617	561	24 966	31 752	71 519
1990	139 350 ⁵	18 942	119 825	551	23 627	34 114	81 603

¹ Inkl. barn 7 år og over for årene 1963-1971

² Oppgaver mangler for barn 7 år og over (anslagsvis 1 prosent for lavt)

³ Inkl. barn med uoppgitt alder og oppholdstid (1976: 76 barn, 1977: 115 barn, 1978: 32 barn, 1981: 50 barn, 1985: 249 barn, 1986: 198 barn, 1987: 32 barn)

⁴ Inkl. barn med uoppgitt alder (1988: 25 barn, 1989: 22 barn)

⁵ Inkl. barn med uoppgitt alder (32 barn) og oppholdstid (6 barn)

Kilder: NOS Daginstitutioner for barn. 1963-1965

NOS Barneomsorg. 1966-1976

NOS Sosialstatistikk. 1977-1984

NOS Barnehager og fritidshjem. 1985-1990

5. UTDANNING

5.1. INNLEDNING

Omtalen av skoleslagene nedenfor er stort sett tatt fra Prinsipper og definisjoner i de ulike skoleslagspublikasjonene (NOS). Det varierende innhold både skoleslagene imellom og spesielt over tid, er årsaken til ulik omtale (stikkord og innhold) av skoleslagene. De samme forhold gjelder også for tabellene som med sitt ganske beskjedne innhold i tidligere perioder, nødvendigvis fører til en mangel på detaljer og interessante opplysninger en kunne ønske seg. Det som finnes av publikasjoner om de ulike skoleslag er nevnt under Kilder.

Tallene i tabellen "Elever etter kjønn, alder og utdanning 1962-1989" er tilnærmeelsesvis sammenliknbare (se Kommentarer, noter og kilder til tabellen).

5.2. FRAMHALDSSKOLE (Fortsettelsesskole)

Lovverk	-Lov om framhaldsskoler av 8. nov. 1946 gir den enkelte kommune adgang til å gjøre framhaldsskolen obligatorisk (for de som ikke får annen videregående utdanning). Skolen kan være toårig eller evt. treårig (hvis kvelds- eller deltidskurs), men andre og tredje skoleår er alltid frivillig
Varighet	-Fra før århundreskiftet og fram til 1956/57 varte undervisningen fra 8-24 uker til ca. 650 timer -Mellom 1958 og 1961, ukjent timetall (rene tabellpublikasjoner uten tekst/kommentarer) -Fra 1962/63 lå timetallet på ca. 1200-1300 pr. år
Skoler	-Antall skoler (barne-, ungdoms- og framhaldsskoler) ned til kommunenivå t.o.m 1971 -Antall skoler etter skoleslag på fylkesnivå f.o.m 1972 til i dag
Opphør	-Tall for framhaldsskoler finnes fram t.o.m. 1975
Kilder	-NOS Skolevæsenets tilstand 1888 - 1935/36 -NOS Skolestatistikk 1936/37 - 1951/52 -NOS Undervisningsstat., Folke- og framhaldsskoler 1952/53 - 1959/60, 1962/63 - 1969 -NOS Undervisningsstat., Grunnskoler 1970 - 1971 -NOS Utdanningsstat., Grunnskoler 1972 - 1975 -NOS Utdanningsstat., Oversikt 1974 - 1975

5.3. 9-ÅRIG GRUNNSKOLE (Ungdomsskole)

Lovverk	-Lov om grunnskoler av 13. juni 1969, satt i verk fra 1. juli 1971 (obligatorisk 9-årig grunnskole)
Start/fullføring	-Første forsøk med linjedelt ungdomsskole ble satt i gang i 1955 (i 3 landkommuner) -Utbyggingen av 9-årig skole var fullført i 1974

- Skoler**
- Alle skoler som etter Standard for næringsgruppering er definert som grunnskoler (medregnet spesialskoler)
 - Skoleslag:
 - Barneskoler (1.-6. klassetrinn)
 - Ungdomsskoler (7.-9. klassetrinn + evt. det tiende frivillige året)
 - Kombinerte barne- og ungdomsskoler (alle trinn)
 - Organisasjonsmønster:
 - Mønster 6+3 vil si at elever i 7. klasse går sammen med resten av elevene på ungdomstrinnet
 - Mønster 7+2 vil si at elever i 7. klasse går sammen med elevene på barneskolen (flere kommuner med en kombinasjon av disse mønstrene)
 - Inndelingsform:
 - Fra "udelt" til "6-delt" (barneskoler)
 - Udelt: elever på alle klassetrinn undervises i én klasse
 - 6-delt: egne klasser på alle (6) trinn
 - Tallet på realskoler synker i takt med innføringen av obligatorisk ungdomsskole (se Videregående skoler)
 - Antall skoler (barne-, ungdoms- og framhaldsskoler) ned til kommunenivå t.o.m 1971
 - Antall skoler etter skoleslag på fylkesnivå f.o.m 1972 til i dag
 - Egne tabeller for nye og nedlagte skoler etter fylke for årene 1981-1989
- Elever**
- Registreres som tilhørende ved skolen de går på pr. 1. sept. (1988). T.o.m. 1987 var registreringsdatoen 1. okt. (en del dobbeltregistreringer av elever som går på spesialskole)
 - Spørsmålet om antall elever som ble utskrevet før fullført 9-årig skole er f.o.m. 1983 endret til: elever som ble utskrevet i forrige skoleår
 - Betegnelsen "grunnskoleutdanning" (t.o.m. 1979) er sammenliknbar med "grunnskoler" (f.o.m. 1980), gjelder både elever og klasser
- Fremmedspråklige elever**
- I skoleåret 1977-78 samlet Byrådet for første gang inn oppgaver over fremmedspråklige elever (innvandrerelever) i kommunene
 - Definisjonsendring fra 1982:
 - Tidligere: elever som fikk støtte-/morsmålsundervisning
 - Nå: elever som snakker et annet språk enn norsk hjemme (ekskl. samisk)
 - Før 1986 ble elever i egne klasser holdt utenom tallet på elever på de enkelte klassetrinn og oppgitt spesielt. Integreerte elever ble ikke spesifisert. F.o.m. 1986 er elevene både inkludert og oppgitt spesielt i en egen "av dette"-kolonne
- Alder**
- Alder er regnet i fylte år pr. 31. des. i skoleåret
- Kilder**
- NOS Skolevæsenets tilstand 1884, 1888 - 1935/36
 - NOS Skolestatistikk 1936/37 - 1951/52
 - NOS Undervisningsstat., Folke- og framhaldsskoler 1952/53 - 1959/60, 1962/63 - 1969
 - NOS Undervisningsstat., Grunnskoler 1970 - 1971
 - NOS Utdanningsstat., Grunnskoler 1972 - 1990

- Kilder (forts.)
- NOS Utdanningsstat., Oversikt 1974 - 1975, 1977 - 1981
 - NOS Utdanningsstat., Utdanningen til personer 16 år og over 1975 (også hovedtall for befolkningens utdanningsnivå i 1950, 1960 og 1970)
 - SA Sosialt Utsyn 1983, kap. 6 Utdanning
 - Realskoler: se kilder til videregående skoler

5.4. VIDEREGÅENDE SKOLE (Klassetrinn 10-12)

- Skoler og elever
- Videregående skoler er skoler hvor flertallet av elevene deltar i videregående utdanning på klassetrinn 10-12
 - Omfatter elever som deltar i utdanning med normal varighet på minst 300 undervisningstimer pr år
 - Deltakere i to utdanningsaktiviteter er regnet med under begge (elevtall kan derfor være høyere enn antall personer, gjelder også avsluttet utdanning)
 - Mange elever (spesielt på klassetrinn 10) tar ofte utdanning på samme trinn som året før. Eks. var elevtallet for tiende klassetrinn i 1981 ca. 50 prosent høyere enn antall avgangselever i grunnskolen
 - Realskoler: Antallet synker i takt med innføringen av obligatorisk ungdomsskole
Tall for realskoleutdanning finnes t.o.m 1977 (for 1974-1977 i Videregående skoler)
 - Antall skoler etter skolefylke fra 1974 til i dag (se Videregående skoler 1974-1988)
 - Antall skoler gitt på fylkes- eller kommunenivå varierte inntil 1973, avhengig av skoleslag (Fag- og yrkesskoler: stort sett kommune. Folkehøgskole, realskole og gymnas/høgre almen skole: stort sett fylke)
- Skoleslag og omgrupperinger
- Grupperingen følger inndelingen av utdanningsinstitusjoner fastlagt i Standard for næringsgruppering
 - Handelsgymnas ble t.o.m 1970 regnet som fag- og yrkesskole
 - Fag- og yrkesskoler er f.o.m. 1971 fordelt på seks hovedgrupper, som avviker sterkt fra inndelingen som ble brukt inntil 1970
 - Gruppering etter skoleslag ble endret i 1976 som følge av lov om videregående opplæring (kalt "Skoler under lov om videregående opplæring") og omfatter tidligere gymnas og størstedelen av fag- og yrkesskolene. Dette er skoler der flertallet av elevene er i utdanning som faller inn under denne loven. Videregående skoler omfatter:
 1. Skoler under lov om videregående opplæring
 2. Folkehøgskoler
 3. Skoler for helsestell og sosialt arbeid
 4. Fagskoler i landbruket
 5. Andre videregående skoler
 - Hoveddelen av utdanningsvirksomheten på klassetrinn 10-12 er underlagt lov om videregående opplæring, uten hensyn til skoleslaget utdanningen foregår ved (betyr bl.a. at elever som får videregående opplæring ved høgskoler regnes med)
 - Flere skoler er i de senere år blitt omgruppert og regnet med under andre skoleslag. Omgrupperinger fra videregående skoler til høgskoler:
 - F.o.m. 1977, Kunst- og håndverksskolene i Oslo og Bergen
 - F.o.m. 1979, ytterligere 13 skoler i gruppen Skoler for estetiske fag

Skoleslag og omgrupperinger (forts.)	<ul style="list-style-type: none"> -F.o.m. 1981, grunnskoler i syke- og vernepleie, radiograf-skoler, Statens teaterskole, Statens operaskole, Ballett-instituttet og Statens proteseteknikerskole. (Eks. vil omgrupperingen i 1981 omfatte totalt ca. 6300 elever) -F.o.m. 1982, maritime høyskoler og avdelinger ved BI (ca. 4800 elever) -Omorganisering av hjelpepleierskoler med markert nedgang i elevtall, pga. gradvis overføring av utdanningstilbud og integrering i skoler under lov om videregående opplæring
Utdanningens art	<ul style="list-style-type: none"> -Utdanningsaktivitet er klassifisert i samsvar med Standard for utdanningsgruppering. -Utdanning er stort sett gruppert etter fagfelt (9 hoved-grupper) og faggrupper (hhv. 2. og 3. siffer i kode for art). Noen spesialtabeller, bare med elever som går inn under lov om videregående opplæring, er gruppert etter (8) studieretninger. Studieretning og fagfelt er i hovedsak sammenfallende i Standarden
Alder	-Alder er regnet i fylte år pr. 31. des. i skoleåret
Bosted	-I kommunen elevene i flg. folkeregisteret er registrert bosatt. Ugifte elever regnes som bosatt i foreldrenes bolig og gifte elever i ektefellenes fellesbolig
Kilder	<p><u>Folkehøgskoler, realskoler og gymnas:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Skolevæsenets tilstand 1888 - 1935/36 -NOS Skolestatistikk 1936/37 - 1951/52 -NOS Undervisningsstat., 1952/53 - 1955/56, 1971 -NOS Utdanningsstat., 1972 - 1973 <p><u>Folkehøgskoler:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Undervisningsstat., 1956/57, 1961/62 - 1970 <p><u>Realskoler og gymnas:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Undervisningsstat., 1956/57 - 1959/60, 1962/63 - 1970 <p><u>Fag- og yrkesskoler:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Det tekniske undervisningsvesen 1894/95 -NOS Fagskolestatistikk 1895/96 - 1929/30, 1934/35 - 1951/52 -NOS Undervisningsstat., 1952/53 - 1959/60, 1962/63 - 1971 -NOS Utdanningsstat., 1972 - 1973 <p><u>Gymnaseksamen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Undervisningsstat., 1968 - 1971 <p><u>Avsluttet utdanning:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Undervisningsstat., 1.halvår 1971, 1971/72 -NOS Utdanningsstat., 1972/73 <p><u>Videregående skoler:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Utdanningsstat., 1974 - 1988 <p><u>Ellers:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> -NOS Utdanningsstat., Oversikt 1974 - 1975, 1977 - 1981 -NOS Utdanningsstat., Utdanningen til personer 16 år og over 1975 (også hovedtall for befolkningens utdanningsnivå i 1950, 1960 og 1970) -SA Sosialt Utsyn 1983, kap. 6 Utdanning

TABELL 5.1. ANDEL MENN OG KVINNER UNDER UTDANNING I VIDEREGÅENDE SKOLER.NOEN UTVALGTE ÅR 1962-1988. PROSENT

År	Andel av alle under utdanning			Andel av befolkningen 15-19 år etter kjønn		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1962	100,0	54,3	45,7	51,7	54,7	48,4
1965	100,0	54,5	45,5	54,7	58,0	51,1
1970	100,0	54,3	45,7	51,7	54,8	48,4
1975	100,0	50,9	49,1	49,3	49,1	49,5
1980	100,0	48,8	51,2	58,0	55,1	61,1
1985 ¹	100,0	49,3	50,7	62,7	60,3	65,2
1988	100,0	49,4	50,6	63,8	61,6	66,1

¹ Mangler ca. 500 elever (fagskoler i landbruket)

Kilder: Folkemengdens bevegelse 1962 og 1965, Folkemengden etter alder og ekteskadelig status 1970, 1975 og 1980, Befolkningsstatistikk, hefte III. Oversikt 1986 og 1989 og kilder for videregående skoler (se side 47)

5.5. UNIVERSITET OG HØGSKOLE (Klassetrinn 13 og over)

- Skoleslag og omgrupperinger
- Grupperingen følger inndelingen av utdanningsinstitusjoner, gruppert som universitet eller høgskole, og er fastlagt i Standard for næringsgruppering
 - Skolens plassering i Standarden bestemmes ut fra nivå og fagfelt til de utdanninger flertallet av studentene deltar i
 - I flg. Utdanningsstat., Univ. og høgskoler 1985 er læresteder med betegnelsen "Høgskoler" disse:
 - Distriktshøgskoler
 - Pedagogiske høgskoler
 - Ingeniørhøgskoler
 - Sosialhøgskoler
 - Helsefaghøgskoler (før 1981 kalt "Skoler for videre- utdanning i sykepleie")
 - Militære høgskoler
 - Andre høgskoler
 - Statistikken over universiteter og høgskoler har siden 1974 vært utarbeidet i sin nåværende form (sammenliknbart)
 - Individualstatistikk for universitetene finnes tilbake til 1964, men klassifiseringen av de fleste kjennemerker er endret
 - Høgskolene skilt ut som egen gruppe for 1971-1973 (tidligere sammen med fag- og yrkesskoler). Tallene er sammenliknbare med tidligere år med unntak av lærerskoler, som fra 1971 også omfatter skoler for førskolelærere
 - Distriktshøgskoler som egen gruppe f.o.m. 1969 (se Fag- og yrkesskoler 1969-1973 og Univ. og høgskoler f.o.m. 1974)
 - Omgrupperinger fra videregående skoler til høgskoler:
 - F.o.m. 1977, Kunst- og håndverksskolene i Oslo og Bergen
 - F.o.m. 1979, ytterligere 13 skoler i gruppen Skoler for estetiske fag
 - F.o.m. 1981, grunnskoler i syke- og vernepleie, radiograf-skoler, Statens teaterskole, Statens operaskole, Ballett-instituttet og Statens proteseteknikerskole. (Eks. vil

- Skoleslag og omgrupperinger (forts.) omgrupperingen i 1981 omfatte totalt ca. 6300 elever)
 -F.o.m. 1982, maritime høyskoler og avdelinger ved BI (ca. 4800 elever)
 -Skoler/læresteder etter skolefylke f.o.m. 1974 (se Universiteter og høyskoler 1974-1985)
 -Skoler/læresteder 1964-1973 nevnt ved navn (indirekte plassering i kommuner/fylker)
- Studenter
 -Storparten av studentene deltar i undervisningsaktiviteter på klasstrinn 13 og over og som har normal varighet på minst 300 undervisningstimer
 -Unntak er studenter som gis undervisning ved utdanningsinstitusjoner klassifisert som videregående skoler
 -Inkluderte til og med 1986 en del studenter (noen hundre) som fikk utdanning på et lavere klasstrinn
 -Antall studenter registreres pr. 1/10 bortsett fra universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Disse registreres ved opptelling av innbetalt semesteravgift i perioden 1. juli - 31. desember. Feilkilder er bl.a. at noen studenter unnlater å registrere seg, mens andre ikke-aktive betaler semesteravgift
 -Nye studenter er studenter som tidligere ikke har vært registrert ved et universitet eller vitenskapelig høyskole
 -Personer som på tellingstidspunktet deltar i to utdanningsaktiviteter, er normalt regnet med under begge. Dette gjelder også avsluttet utdanning
 -Studenter ved universitetene registreres etter endelig studiemål, samt hvilket fag de studerer på registreringstidspunktet. Heltidsstudenter registreres bare med én utdanning (andre registreringer er deltidsutdanning)
 -Nedgangen i antall studenter fra 1984 til 1985 skyldes mangelfull rapportering fra BI (over 6000 studenter mangler)
- Utdanningens art
 -Utdanningsaktivitet er klassifisert i samsvar med Standard for utdanningsgruppering
 -For universiteter er art definert som endelig studiemål uavhengig av fag på tellingstidspunktet
 -Opplysninger om endelig studiemål, som er hovedinndelingen av universitetsstudentene i statistikken, gis av studentene selv ved innbetaling av semesteravgift
 -Studiemål kan skifte i løpet av studietiden. Registreres som avslutning av én utdanning og begynnelsen av en ny
 -Utdanning ved universiteter er stort sett gruppert som enkeltutdanninger (1.-5. siffer i koden for art). For høyskoler er det dels gruppert etter enkeltutdanning, dels fagfelt og faggrupper (2. og 3. siffer i koden)
- Klasstrinn og utdanningsnivå
 -Klasstrinn bestemmes ut fra utdanningens normale varighet (hovedsakelig klasstrinn 13-18) og varighet av nødvendig forutdanning (12 trinn/år)
 -Sammenheng mellom klasstrinn og nivå:
 -Univ.- og høyskolenivå I = avslutn. av utd. på klasstrinn 13 eller 14 (utd.stand. nivå = 5)
 -Univ.- og høyskolenivå II = avslutn. av utd. på klasstrinn 15 eller 16 (utd.stand. nivå = 6)
 -Univ.- og høyskolenivå III = avslutn. av utd. på klasstrinn 17 eller 18 (utd.stand. nivå = 7)
 -Forskernivå = avslutn. av utd. på klasstrinn 19-20 (utd.stand. nivå 8)

- Alder** -Alder er regnet i fylte år pr. 31. desember i skoleåret
- Bosted** -I kommunen studenten iflg. folkeregisteret er registrert bosatt. Ugifte hos foreldre og gifte i ektefellenes fellesbolig
- Kilder**
- Universiteter:
 -NOS Skolestat. 1951/52
 -NOS Undervisningsstat., 1952/53 - 1956/57, 1964/65 - 1971
 -NOS Utdanningsstat., 1972 - 1973
- Høgskoler:
 -NOS Det tekniske undervisningsvesen 1894/95
 -NOS Fagskolestatistikk 1895/96 - 1950/51 til 1951/52
 -NOS Undervisningsstat., 1952/53 - 1959/60, 1962/63 - 1971
 -NOS Utdanningsstat., 1972 - 1973
- Avsluttet utdanning:
 -NOS Undervisningsstat., 1.halvår 1971, 1971/72
 -NOS Utdanningsstat., 1972/73
- Universiteter og høskoler:
 -NOS Utdanningsstat., 1974 - 1988
- Ellers:
 -NOS Utdanningsstat., Oversikt 1974 - 1975, 1977 - 1981
 -NOS Utdanningsstat., Utdanningen til personer 16 år og over 1975 (også hovedtall for befolkningens utdanningsnivå i 1950, 1960 og 1970)
 -SA Sosialt Utsyn 1983, kap. 6 Utdanning

TABELL 5.2. ANDEL MENN OG KVINNER UNDER UTDANNING PÅ UNIVERSITETER OG HØGSKOLER. NOEN UTVALGTE ÅR 1962-1988. PROSENT

År	Andel av alle under utdanning			Andel av befolkningen 20-39 år etter kjønn		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
1962	100,0	68,3	31,7	2,3	3,1	1,5
1965	100,0	68,6	31,4	3,7	5,0	2,4
1970	100,0	69,1	30,9	4,9	6,8	3,1
1975	100,0	62,3	37,7	6,1	7,4	4,8
1980	100,0	55,6	44,4	6,2	6,7	5,7
1985 ¹	100,0	48,5	51,5	7,0	6,6	7,4
1988	100,0	46,3	53,7	8,7	7,9	9,7

¹ Ca. 6000 studenter for lite pga. mangelfull rapportering

Kilder: Folkemengdens bevegelse 1962 og 1965, Folkemengden etter alder og ekteskadelig status 1970, 1975 og 1980, Befolkningsstatistikk, hefte III. Oversikt 1986 og 1989 og kilder for universiteter og høskoler (se side 48)

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høgskoler ³		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1962</u>									
I alt	480821			158732	86236 ¹	72496 ¹	20287 ²	13854	6433
← 15	478627			46487					
16	1807			34769					
17	387			26956					
18				19688					
19				10888					
20-21				8457					
22-24				11487					
25-29									
30 →									
<u>1963</u>									
I alt	482830			167027	91571	75456	24221 ²	16700	7521
← 15	479082			45899					
16	3204			33224					
17	544			31357					
18				21268					
19				12704					
20-21				10226					
22-24				12349					
25-29									
30 →									
<u>1964</u>									
I alt	485079			171291	93548	77743	28413	19488	8925
← 15	480002			45141					
16	4297			32785					
17	780			30589					
18				24547			682		
19				13557			2439		
20-21				11557			8522		
22-24				13115			9409		
25-29							7352		
30 →									
Uoppg.							9		
<u>1965</u>									
I alt	492051	251860	240191	172363	93953 ¹	78410 ¹	32845	22545	10300
← 15	486449			43533					
16	4716			33127					
17	886			30925					
18				24267			630		
19				15250			2956		
20-21				12301			9786		
22-24				12915			11017		
25-29							8389		
30 →									
Uoppg.				45			67		

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høyskoler ²		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1966</u>									
I alt	502091			170178	92291	77887	35705	24880	10825
← 15	495189			39033					
16	6040			33203					
17	862			31177					
18				23999			709		
19				15290			2734		
20-21				13996			10390		
22-24				7508			13160		
25-29				5972			8693		
30 →									
Uoppg.							19		
<u>1967</u>									
I alt	512169			167355	90798	76557	38237	26813	11424
← 15	501892			36026					
16	8880			31433					
17	1107			31605					
18	290			24343					
19				15210			3527		
20-21				14512			10575		
22-24				7818			14431		
25-29				6408			9618		
30 →									
Uoppg.							86		
<u>1968</u>									
I alt	525114			162579	88096 ¹	74483 ¹	40927	28642	12285
← 15	512424			28852					
16	11035			32224					
17	1365			31805					
18	290			24804			806		
19				15040			2779		
20-21				14265			10419		
22-24				8489			15895		
25-29				7100			11027		
30 →									
Uoppg.							1		
<u>1969</u>									
I alt	537172			158568	85853 ¹	72715 ¹	44391	30907	13484
← 15	522455			20925					
16	12783			31270					
17	1568			33639					
18	366			25512			725		
19				15980			2915		
20-21				14575			10772		
22-24				9412			16978		
25-29				7255			13001		
30 →									

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høgskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1970</u>									
I alt	548794	281421	267373	156244	84884 ²	71360 ²	47685	32966 ⁴	14719 ⁴
← 15	531564			15191					
16	15150			30131					
17	1719			34762					
18	361			27169			811		
19				16034			3057		
20-21				14917			11000		
22-24				9493			18178		
25-29				8547			14639		
30 →									
<u>1971</u>									
I alt	561076			146314	78482 ³	67832 ³	53382	36657	16725
← 15	541131			9796					
16	17298			28020					
17	2166			34105					
18	481			27886			684	550	134
19				16289			3367	2155	1212
20-21				13860			12242	7664	4578
22-24				8083			19569	14240	5329
25-29				8275			17520	12048	5472
30 →									
<u>1972</u>									
I alt	573500 ¹	294124	279376	147709	79087 ³	68622 ³	58251	39094	19157
← 15	550953			6317					
16	18857			28756					
17	2861			35415					
18	564			28209			719	595	124
19	158			16230			3896	2394	1502
20-21	107			14340			13340	8137	5203
22-24				8980			20528	14624	5904
25-29				9462			19768	13344	6424
30 →									
<u>1973</u>									
I alt	579886 ¹	297434	282452	146736	77980 ³	68756 ³	63838	42017	21821
← 15				3753					
16				29864					
17				36157					
18				28667			656	546	110
19				15457			3853	2329	1524
20-21				13659			14698	8710	5988
22-24				8271			21887	15266	6621
25-29				10908			22744	15166	7578
30 →									

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høyskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1974</u>									
I alt	582280	299073	283207	145711 ¹	75357	70354	64469	41263	23206
← 15	565564			1432	657	775			
16	14691			32350	15967	16383			
17	1300			36156	18483	17673			
18	270			28535	15091	13444	627	509	118
19	174			15420	8059	7361	3520	2075	1445
20-21	281			13583	6073	7510	13959	8031	5928
22-24				8248	4678	3570	22221	15073	7148
25-29				4891	3403	1488	16252	11457	4795
30 →				5096	2946	2150	7890	4118	3772
<u>1975</u>									
I alt	585718	300929	284789	151994	77382	74612	66628	41540	25088
← 15	571110			1051	466	585			
16	12942			35574	17559	18015			
17	1134			37290	18717	18573			
18	255			29065	15075	13990	639	519	120
19	123			15432	7922	7510	3698	2087	1611
20-21	154			14194	6284	7910	13802	7897	5905
22-24				9018	5000	4018	22847	14991	7856
25-29				5079	3409	1670	16807	11564	5243
30 →				5291	2950	2341	8835	4482	4353
<u>1976</u>									
I alt	590802	303592	287210	157527 ²	79466	78061	67595	41778	25817
← 15	579134			924	416	508			
16	10209			37175	18035	19140			
17	870			38229	19096	19133			
18	241			29403	15020	14383	640	507	133
19	155			14433	7400	7033	3778	2071	1707
20-21	193			13180	5636	7544	13366	7542	5824
22-24				9157	4850	4307	22656	14882	7774
25-29				4620	3053	1567	17191	11837	5354
30 →				4752	2655	2097	9964	4939	5025
Uoppg.				5654	3305 ³	2349 ³			
<u>1977</u>									
I alt	593188	304767	288421	164705 ²	82309	82396	66710	39993	26717
← 15	583363	298982	284381	852	407	445			
16	8477	4928	3549	38660	18859	19801			
17	699	446	253	37776	18756	19020			
18	263	177	86	30153	15402	14751	420	315	105
19	185	117	68	14645	7230	7415	3631	1921	1710
20-21	201	117	84	13580	5822	7758	13181	7128	6053
22-24				10260	5280	4980	22205	14238	7967
25-29				4971	3134	1837	17146	11584	5562
30 →				5592	2675	2917	10127	4807	5320
Uoppg.				8216	4744	3472			

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høgskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1978</u>									
I alt	595783	305878	289905	173640	86150	87490	68615	40333	28282
← 15	587283	301005	286278	1113	507	606			
16	7287	4130	3157	43139	21048	22091			
17	565	340	225	41204	20446	20758			
18	231	135	96	31998	16208	15790	378	282	96
19	154	98	56	15567	7803	7764	3666	1893	1773
20-21	263	170	93	14823	6588	8235	13388	7134	6254
22-24				12493	6343	6150	22189	14009	8180
25-29				6352	3810	2542	17695	11677	6018
30 →				6951	3397	3554	11299	5338	5961
<u>1979</u>									
I alt	597425	306816	290609	178514	88217	90297	72052	41030	31022
← 15	589451	302126	287325	1244	569	675			
16	6837	4017	2820	45035	21843	23192			
17	491	284	207	42026	21032	20994			
18	209	130	79	33135	16663	16472	406	254	152
19	158	97	61	15096	7464	7632	3506	1705	1801
20-21	279	162	117	14412	6407	8005	14033	7098	6935
22-24				13133	6530	6603	22645	14065	8580
25-29				6876	4043	2833	18655	12041	6614
30 →				7557	3666	3891	12807	5867	6940
<u>1980</u>									
I alt	594952	305665	289287	183664	89559	94105	73856	41069	32787
← 15	586762	300865	285897	1202	537	665			
16	7053	4136	2917	46509	22637	23872			
17	512	299	213	43384	21218	22166			
18	226	128	98	33839	16744	17095	355	223	132
19	171	97	74	15118	7288	7830	3453	1700	1753
20-21	228	140	88	14448	6484	7964	13770	7123	6647
22-24				13809	6710	7099	22459	13589	8870
25-29				7311	4182	3129	19133	11931	7202
30 →				8044	3759	4285	14686	6503	8183
<u>1981</u>									
I alt	589481	302249	287232	184334	91363	92971	81606	41633	39973
← 15	581493	297584	283909	1387	601	786			
16	6810	3954	2856	48888	23928	24960			
17	549	342	207	46013	22720	23293			
18	239	142	97	35068	16939	18129	351	202	149
19	153	86	67	14715	6954	7761	3395	1548	1847
20-21	237	141	96	13427	6448	6979	14998	6986	8012
22-24				10824	6314	4510	26440	14122	12318
25-29				6437	3842	2595	20501	11983	8518
30 →				7575	3617	3958	15921	6792	9129

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høgskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1982</u>									
I alt	580088	297440	282648	188040	92477	95563	88008	45100	42908
← 15	572364	292810	279554	1371	578	793			
16	6564	3921	2643	50044	24537	25507			
17	584	369	215	46673	23052	23621			
18	212	128	84	37277	18083	19194	308	152	156
19	160	95	65	14833	6788	8045	3636	1503	2133
20-21	204	117	87	13506	6410	7096	15444	6954	8490
22-24				10398	5961	4437	27271	14216	13055
25-29				6355	3703	2652	22115	13148	8967
30 →				7583	3365	4218	19234	9127	10107
<u>1983</u>									
I alt	568685	291342	277343	196317	95935	100382	90381	45717	44664
← 15	560599	286550	274049	1281	492	789			
16	6820	4021	2799	51985	25826	26159			
17	655	400	255	49582	24699	24883			
18	255	163	92	39238	18922	20316	304	152	152
19	157	92	65	16631	7246	9385	4107	1770	2337
20-21	199	116	83	14316	6484	7832	16123	7171	8952
22-24				10347	5766	4581	27343	13967	13376
25-29				6170	3455	2715	22426	13090	9336
30 →				6767	3045	3722	20078	9567	10511
<u>1984</u>									
I alt	553271	283548	269723	204199 ¹	100527	103672	93535	47104	46431
← 15	545073	278639	266434	1308	521	787			
16	6907	4062	2845	52932	26572	26360			
17	699	482	217	50371	25164	25207			
18	227	143	84	41280	19958	21322	367	197	170
19	148	90	58	17600	8126	9474	4688	2126	2562
20-21	217	132	85	16097	7347	8750	16775	7386	9389
22-24				10823	5963	4860	27967	14097	13870
25-29				6411	3519	2892	22751	13251	9500
30 →				7377	3357	4020	20987	10047	10940
<u>1985</u>									
I alt	536954	274993	261961	209629 ¹	103427	106202	87559 ²	42440	45119
← 15	529558	270688	258870	1219	502	717			
16	6213	3613	2600	54485	27518	26967			
17	605	345	260	52035	26249	25786			
18	239	135	104	41884	20196	21688	314	162	152
19	147	96	51	17595	8340	9255	4560	2057	2503
20-21	192	116	76	16242	7549	8693	17061	7550	9511
22-24				11358	6175	5183	26594	13082	13512
25-29				6859	3610	3249	20296	11271	9025
30 →				7952	3288	4664	18734	8318	10416

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høgskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1986</u>									
I alt	522778	267574	255204	206068	101615	104453	103111 ¹	50543	52568
← 15	517185	264188	252997	1074	440	634			
16	4615	2793	1822	53399	27062	26337			
17	382	250	132	51810	26057	25753			
18	192	116	76	41756	20200	21556	291	137	154
19	143	87	56	15886	7558	8328	5197	2289	2908
20-21	261	140	121	15040	6923	8117	18427	7958	10469
22-24				11609	6400	5209	30289	14893	15396
25-29				7008	3585	3423	24269	13683	10586
30 →				8486	3390	5096	24638	11583	13055
<u>1987</u>									
I alt	508584	260558	248026	200476	99274	101202	105014	49187	55827
← 15	503313	257382	245931	958	345	613			
16	4445	2684	1761	54538	27590	26948			
17	291	184	107	49238	24887	24351			
18	144	87	57	42087	20282	21805	307	138	169
19	118	69	49	15911	7615	8296	5390	2309	3081
20-21	273	152	121	13133	6219	6914	20085	8373	11712
22-24				10094	5693	4401	31543	15335	16208
25-29				6506	3417	3089	23353	12563	10790
30 →				8011	3226	4785	24336	10469	13867
<u>1988</u>									
I alt	495352	253800	241552	209065	103370	105695	111605	51625	59980
← 15	491104	251008	240096	923					
16	3508	2369	1139	55244					
17	251	153	98	51854					
18	159	96	63	41977			294	123	171
19	93	56	37	16795			6767	2945	3822
20-21	237	118	119	14243			21723	8914	12809
22-24				11084			33707	16393	17314
25-29				7391			24469	12970	11499
30 →				9554			24645	10280	14365
<u>1989</u>									
I alt	485391	248485	236906						
← 15	482158	246739	235419						
16	2558	1364	1194						
17	187	107	80						
18	187	110	77						
19	108	65	43						
20-21	193	100	93						
22-24									
25-29									
30 →									

Noter og kilder: se sidene 46-48

TABELL 5.3. ELEVER ETTER KJØNN, ALDER OG UTDANNING. 1962-1990 (forts.)

År Alder	Grunn- og spesialskoler			Videregående skoler			Univ. og høyskoler		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
<u>1990</u>									
I alt	475348	243744	231604						
← 15	472536	242112	230424						
16	2174	1251	923						
17	183	114	69						
18	144	85	59						
19	126	78	48						
20-21	185	104	81						
22-24									
25-29									
30 →									

Noter og kilder: se sidene 46-48

Generelt

Det er en del avvik mellom Oversiktspublikasjonene og Skoleslagspublikasjonene. (Har brukt sistnevnte)

Grunn- og spesialskoler inkl. også framhaldsskoler t.o.m. 1975 (siste år som det finnes tall)

Videregående skoler vil si folkehøgskoler, realskoler, gymnas og fag- og yrkesskoler. Nye betegnelser på skoleslagene fra 1976, se side 33

Noter

- Side 38: ¹ Folkehøgskoleelever er aldersfordelt
² Individstatistikk for universitetene finnes ikke før 1964 (se kilder)
³ Høgskoleelever er aldersfordelt totalt (ikke på kjønn)
- Side 39: ¹ Folkehøgskoleelever er aldersfordelt
² Høgskoleelever er aldersfordelt totalt (ikke på kjønn)
- Side 40: ¹ Førskoleelever er inkl. (størrelsesorden: 2000-2500 elever)
² Folkehøgskoleelever er aldersfordelt
³ Både folkehøgskole- og fag- og yrkesskoleelever er aldersfordelt
⁴ Høgskoleelever er ikke aldersfordelt (på kjønn)
- Side 41: ¹ Skoleslagspubl. i 1975 har et noe høyere tall for 1974 (1030 høyere) enn i 1974
² Tall for 1976 og 1977 i skoleslagspubl. i 1978 og 1979 er for 1976 1258 lavere og for 1977 584 lavere enn i publ. i 1976 og 1977
³ Kjønnfordelt v.h.j.a. tabell 1 i skoleslagspubl. for 1977
- Side 43: ¹ Både for 1984 og 1985 mangler ca. 500 elever (fagskoler i landbruket)
² Tallet er over 6000 for lavt pga. mangelfull rapportering fra Bedriftsøkonomisk Institutt og Den allmennvitenskapelige høgskole
- Side 44: ¹ Tallet er vel 2000 for høyt pga. mangelfull rapportering fra Bedriftsøkonomisk Institutt. Av samme grunn er publikasjonen for 1986 heller ikke utgitt.

Kilder

- 1) Grunnskoler (inkl. spesial- og framhaldsskoler)
- 1962: tabell 30
 - 1963: tabell 21
 - 1964: tabell 19
 - 1965: tabell 17 (kjønnsfordeling fra Oversikt 1974, tabell 2)
 - 1966: tabell 17
 - 1967-1969: tabell 35
 - 1970: tabell 36 (kjønnsfordeling fra Oversikt 1974, tabell 2)
 - 1971: tabell 36
 - 1972: tabell 22
 - 1973: tabell 15
 - 1974: tabell 37 (kjønnsfordeling tab. 23 og 36, og Oversikt 1974, tab. 2)
 - 1975: tabell 17 (kjønnsfordeling tab. 5 og 16, og Oversikt 1975, tab. 2)
 - 1976: tabell 16 ekskl. førskoleelever (kjønnsfordeling tabell 5 og 15)
 - 1977-1979: tabell 20
 - 1980-1981: tabell 18
 - 1982: tabell 20
 - 1983-1989: tabell 19
 - 1990: tabell 18

2) Videregående skoler

- 1962: Fag- og yrkesskoler = tabell XV (XIV for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 9 (8 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell IV
- 1963: Fag- og yrkesskoler = tabell XV (XIV for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 9 (8 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell IV (6 for kjønn)
- 1964: Fag- og yrkesskoler = tabell XV (XIV for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 9 (8 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell IV (6 for kjønn)
- 1965: Fag- og yrkesskoler = tabell XV (XIV for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 9 (8 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell IV
- 1966: Fag- og yrkesskoler = tabell XV (XIV for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 9 (8 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell V (4 for kjønn)
- 1967: Fag- og yrkesskoler = tabell 15 (14 for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 21 (15 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 5 (4 for kjønn)
- 1968: Fag- og yrkesskoler = tabell 15 (14 for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 21 (15 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 5
- 1969: Fag- og yrkesskoler = tabell 15 (14 for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 21 (15 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 9
- 1970: Fag- og yrkesskoler = tabell 15 (14 for kjønn) minus antatt
høgskoledel (se kilder Univ. og høgsk.)
Realskoler og gymnas = tabell 21 (15 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 9
- 1971: Fag- og yrkesskoler = tabell 15
Realskoler og gymnas = tabell 22 (20 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 9
- 1972: Fag- og yrkesskoler = tabell 15
Realskoler og gymnas = tabell 22 (20 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 9
- 1973: Fag- og yrkesskoler = tabell 10
Realskoler og gymnas = tabell 13 (11 for kjønn)
Folkehøgskoler = tabell 8
- 1974: tabell 7
- 1975: tabell 8
- 1976: tabell 6
- 1977-1987: tabell 7
- 1988: tabell 5 (kjønn) og tabell 11 (alder)

3) Universiteter og høgschooler

- 1962-1963: tabell I (Univ. og høgschool. 1964/65) og antatt høgschooledel av tabell XV (XIV for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1964: tabell IX (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell XV (XIV for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1965: tabell IX (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell XV (XIV for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1966: tabell VI og VII (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell XV (XIV for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1967: tabell 18 (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell 15 (14 for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1968: tabell 6 (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell 15 (14 for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt og andre skoler
- 1969: tabell 14 (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell 15 (14 for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt, distriktshøgschooler og andre skoler
- 1970: tabell 16 (Univ. og høgschool.) og antatt høgschooledel av tabell 15 (14 for kjønn)(Fag- og yrkessk.), dvs: tekniske skoler, spesialskoler i sykepleie, sosialskoler, lærerskoler i alt, distrikthøgschooler og andre skoler
- 1971: tabell 15 (Univ. og høgschool.) og tabell 33 (Fag-,yrkes- og høgschool.)
- 1972: tabell 18 (Univ. og vit.høgschool.) og tabell 33 (Fag-,yrkes- og høgschool.)
- 1973: tabell 18 (Univ. og vit.høgschool.) og tabell 23 (Fag-,yrkes- og høgschool.)
- 1974: tabell 12
- 1975: tabell 13
- 1976: tabell 15
- 1977-1978: tabell 17
- 1979-1988: tabell 3 (1986 ikke utgitt, tall hentet fra 1987 publikasjonen)

6. FERIE

6.1. INNLEDNING

De fleste typografene i Oslo hadde allerede i slutten av forrige århundre rett til 3 dagers årlig ferie. I løpet av de første tiårene av 1900-tallet ble rett til ferie også innført i en rekke andre yrker med varierende antall feriedager og periodevis flere og færre dager.

I Lov om offentlige tjenestemenn av 15. februar 1918 fikk ansatte i staten lovfestet rett til en årlig ferie på minst 14 arbeidsdager. I praksis hadde mange både 3 og 4 ukers ferie avhengig av arbeidssted.

Ved Lov om arbeidervern av 19. juni 1936 (i kraft fra 1. januar 1937) fikk alle arbeidstakere som hadde vært ansatt ved samme bedrift ett år i sammenheng, rett til en årlig ferie på minst 9 dager med full lønn. Arbeidere med kortere ansettelsestid, men minst 6 måneder, fikk rett til ferie i forhold til ansettelsestiden. Ferien ble fastsatt av arbeidsgiver og skulle vanligvis legges til tidsrommet 15. mai til 15. september. Feriegodtgjørelse skulle utbetales ved feriens begynnelse. Arbeidere med rett til ferie som sluttet før ferietidens utløp, hadde krav på feriegodtgjørelse. Andre bestemmelser kunne avtales mellom arbeidsgiver og arbeidere (evt. deres organisasjoner) bortsett fra minimumslengden på ferien. Bestemmelsene i loven gjaldt ikke for dem som gikk under Lov om offentlige tjenestemenn av 15. februar 1918.

I praksis hadde imidlertid de fleste som hørte inn under loven allerede fått rett til lengre ferie ved tariffavtaler eller regulativer. Inntil ferieloven kom var det altså vesentlig gjennom tariffene at ferieretten ble båret fram.

Kilder til dette kapitlet er diverse utgaver av Norges Lover, Berger Ulsaker: Ferieloven (Tiden) og Det norske skattesystemet 1958 (SØS 7).

6.2. FERIELOVEN AV 14. NOVEMBER 1947

Lov om ferie av 14. november 1947 trådte i kraft fra 16. november 1947 med unntak av antall feriedager, som skulle gjelde fra ferieåret som startet 16. mai 1948. Regler om ferie i arbeids- eller tariffavtaler som var dårligere for arbeidstakerne enn den nye ferieloven, falt bort fra den tid loven tok til å gjelde. Ferieloven ble senere endret en rekke ganger.

6.2.1. OMFANG

Loven omfattet alle som arbeidet i annens tjeneste med unntak av:

- 1) Arbeidstakere som utelukkende ble lønnet med en andel av nettoutbyttet. Det vil si de som drev en virksomhet i fellesskap og hadde større selvstendighet enn en vanlig arbeidstaker m.h.t. arbeidstid, og hvor utbyttet var avhengig av arbeidsresultatet.
- 2) Arbeidstakere med nært slektskapsforhold til arbeidsgiver.
- 3) Arbeidstakere som gikk inn under Lov om offentlige tjenestemenn av 15. febr. 1918 (se innledning) eller embetsmenn. Dersom de i praksis hadde kortere ferie eller vesentlig mindre feriegodtgjørelse enn ferielovens regler, fikk

de imidlertid utvidet sin ferierett slik at den stort sett ble likeverdig med ferieloven.

- 4) Arbeidstakere i bistillinger når forutsetningen var at arbeidsforholdet ikke skulle vare mer enn 3 måneder eller 200 timer pr. kalenderår eller som lønnets utelukkende med provisjon. Det vil si arbeid i fritiden som f.eks. privatlærer, forsikringsagent o.l.

Departementet kunne imidlertid bestemme at loven helt eller delvis ikke skulle gjelde for arbeidstakere som ved regulativ eller tariffavtaler var sikret ferierett som var minst like fordelaktig som ferieloven.

6.2.2. FERIEÅR OG OPPTJENINGSÅR

Ferieåret var i utgangspunktet tiden fra 16. mai et kalenderår til og med 15. mai kalenderåret etter. Fra 1. mai 1965 ble ferieåret endret til perioden 1. mai - 30. april. Med opptjeningsår for feriepengene menes den samme perioden som ferieåret, men året før.

For arbeidstakere i jordbruk og gartneri kunne ferieår og opptjeningsår forskyves ved tariffavtale eller annen skriftlig avtale.

6.2.3. ANSETTELSESTIDSPUNKT OG RETT TIL FERIE

Arbeidstakere ansatt seinere enn 14 dager etter ferieårets begynnelse hadde ikke rett til ferie samme ferieår. Ved endringslov av 19. desember 1958 ble ansettelsestidspunktet for rett til ferie samme ferieår endret til ansatt innen 30. september i ferieåret. Arbeidere ansatt i tidsrommet 1. juni - 30. september fikk rett til ferie etter 30. september i samme ferieår, men bare dersom full feriefritid ikke allerede var tatt ut. Fra 1. mai 1965 fikk arbeidstakere ansatt i tidsrommet 16. mai - 30. september rett til ferie etter 30. september samme ferieår. (Se også avnitt 6.2.6 om feriegodtgjørelse)

6.2.4. FERIENS LENGDE

Arbeidstakere som omfattes av loven hadde hvert ferieår rett til ferie i 18 arbeids- eller virkedager. Fra 1. mai 1965 ble antall feriedager utvidet fra 18 til 24. Arbeidstakere ansatt før 30. september og som hadde fylt 60 år innen 1. januar i ferieåret, fikk fra 14. mai 1976 rett til 6 arbeidsdager ekstra ferie hvert ferieår. Fra 1. mai 1982 ble feriefritiden generelt utvidet til 25 arbeidsdager (inkl. lørdager). I motsetning til lørdager ble ikke søndager og som regel ikke helgedager regnet som arbeids- eller virkedag.

Ved endringslov av 15. mai 1981 ble antall feriedager med visse overgangsregler utvidet fra 24 til 30 virkedager. De ekstra dagene skulle innføres med én dag fra ferieåret 1982/83, noe som faktisk ble gjennomført, og de resterende fem dagene skulle skrittvis innføres i løpet av ferieårene 1983/84 og 1984/85, noe de ikke ble. I overgangsreglene het det imidlertid at utvidelsen fra 25 til 30 dager måtte være forsvarlig ut fra en vurdering av landets økonomiske stilling, noe det tydeligvis ikke har vært ennå.

6.2.5. FERIETIDSPUNKT

Arbeidsgiveren fastsatte når ferien skulle tas og underrettet arbeidstaker om tidspunktet, som regel seinest en måned før feriestart. Minst 12 dager sammen-

hengende ferie skulle gis i tidsrommet 16. mai - 30. september og resten av ferien i sammenheng seinere i ferieåret. Fra 1. mai 1965 skulle fastsetting av ferietidspunkt skje ved forhåndsdrøfting med arbeidstaker, og minst 18 dager skulle gis sammenhengende i sommerperioden. Restferien kunne eventuelt deles i to perioder, dersom dagene ble gitt i forbindelse med helge- eller høytidsdager utenom søndager.

I jordbruk og annen virksomhet hvor det av driftsmessige grunner var nødvendig å holde virksomheten igang om sommeren, kunne halvparten av ferien legges utenom tidsrommet 16. mai - 30. september.

Ferie kunne ikke legges til oppsigelsestid som var mindre enn 3 måneder. Arbeidstaker kunne kreve å få ferien utsatt til seinere, hvis han var blitt sykmeldt før ferien startet. Ny ferie kunne imidlertid ikke kreves før etter 30. september. Arbeidsgiver kunne legge feritiden til tidsrommet arbeidstaker utførte sammenhengende førstegangstjeneste i Forsvaret.

6.2.6. FERIA GODTGJØRELSE

Retten til feriegodtgjørelse var avhengig av arbeidsforholdets varighet og ansettelsesforhold:

- 1) Arbeidstakere som for arbeid i vanlig arbeidstid utelukkende hadde fast års-, måneds-, ukes- eller daglønn og hadde hatt lønn av bedriften hele opptjeningsåret, hadde rett til full lønn i ferien. Arbeidere som bare hadde hatt lønn en del av opptjeningsåret, hadde rett til lønn i ferien i forhold til den tiden han hadde hatt lønn i opptjeningsåret. Eventuelle kostvederlag kom i tillegg.

Ved utregning av feriegodtgjørelse skulle det ikke gjøres fradrag om arbeidstakeren i opptjeningsåret (fra 1. mai 1965: med 3 måneders forutgående tjeneste) var borte fra arbeidet på grunn av:

- a) ferie,
 - b) arbeidsuførhet pga. sykdom eller ulykke i inntil 3 måneder,
 - c) svangerskap i inntil 12 uker,
 - d) pliktig militærtjeneste i inntil 3 måneder
- eller ved lov av 19. desember 1958:
- e) driftsinnskrenkninger i inntil 3 måneder og dermed redusert lønn

dersom arbeidstaker hadde vært i arbeid igjen i bedriften etter fraværet. Feriegodtgjørelse utbetales siste vanlige lønnsdag før feriens begynnelse.

Fra 1. mai 1965 fikk alle arbeidstakere med arbeidsforhold av minst 6 dagers varighet, rett til feriegodtgjørelse med en viss prosent av arbeidsfortjenesten i opptjeningsåret (ekskl. feriegodtgjørelse og annen fortjeneste i ferietiden). Eventuelle kostvederlag kom i tillegg. I løpet av opptjeningsårene 1964/65 til 1981/82 steg prosentsatsen først fra 9 til 9,5 prosent og deretter til 9,9 prosent. Prosentsatsen skulle videre øke ved eventuelle utvidelser av antall feriedager. Arbeidere over 60 år med en ukes ekstraferie fikk forhøyet feriegodtgjørelse med 2,3 prosent av arbeidsfortjenesten (begrenset av visse regler).

Fast ansatte arbeidstakere med full lønn i opptjeningsåret skulle altså enten ha lønn for vanlig arbeidstid i ferien eller prosentvis feriegodtgjørelse av arbeidsfortjenesten i opptjeningsåret, avhengig av hva som var mest fordelaktig for arbeidstakeren. De samme regler gjaldt også for fastlønte som ikke hadde hatt lønn hele opptjeningsåret, men lønnen/feriegodtgjørelsen ble da regnet ut i forhold til tiden arbeidstakeren hadde hatt lønn i opptjeningsåret.

2) Før 1. mai 1965, da alle arbeidstakere med arbeidsforhold av minst 6 dagers varighet fikk rett til feriegodtgjørelse med den samme prosent av arbeidsfortjenesten i opptjeningsåret, gjaldt andre regler for arbeidstakere med minst 6 dagers arbeidsforhold som ikke var fastlønte. Disse arbeidstakerne (eks. med timelønn, ujevn arbeidstid, akkordlønn, provisjon o.l.) hadde rett til feriegodtgjørelse med 6,5 prosent av hele arbeidsfortjenesten i opptjeningsåret pluss eventuelt kostvederlag. I de tilfeller disse arbeiderne pga. spesielle tilsetningsvilkår (avtaler) hadde rett til full lønn i ferien, falt retten til prosentvis feriegodtgjørelse bort. For arbeidstakere med delvis lønn i ferien, falt retten til prosentvis feriegodtgjørelse bort for en tilsvarende del av lønna i opptjeningsåret. Feriegodtgjørelsen kunne heves når ferien startet.

3) Til andre arbeidstakere som:

- a) var sysselsatt med kortvarig arbeid eller arbeid for vekslende arbeidsgivere slik at de i regelen ikke oppnådde 6 dagers arbeidsforhold,
- b) ble helt eller delvis lønnet av andre enn arbeidsgiver,
- c) fikk lønn som omfattet vederlag for bruk av egne eiendeler eller råstoffer,
- d) eller ble lønnet delvis med en del av utbytte,

kunne Kommunaldepartementet bestemme at det skulle utbetales feriegodtgjørelse etter spesielle forutsetninger. F.eks. når arbeidet var organisert slik at det var praktisk mulig å gjennomføre en ordning med feriegodtgjørelse (eks. losse- og lastearbeidere)

Feriegodtgjørelsen ble avregnet ved at arbeidsgiveren minst én gang i måneden skulle klistre inn frimerker tilsvarende arbeidstakers feriegodtgjørelse i en feriebok. Frimerkene ble utstedt av Feriefondet og solgt av Postverket. Ferieboka ble utlevert til arbeidstaker når ferien skulle tas eller når han sluttet.

Arbeidstaker fikk feriegodtgjørelsen utbetalt gjennom Postverket, tidligst 16. mai i ferieåret, mot innlevering av feriebok og vitnemål fra arbeidsgiver om at ferien skulle starte. Feriegodtgjørelsen ble som regel utbetalt med en like stor andel som den andel av full ferie som skulle tas. Feriegodtgjørelse som ikke var hevet innen utgangen av ferieåret tilfalt Feriefondet.

Arbeidsløse og arbeidere som hadde sluttet som arbeidstakere (eks. begynt som selvstendige eller hjemmевærende) og kunne ta ferie når det passet dem selv, kunne ikke heve opptjent feriegodtgjørelse før 1. august i ferieåret. De måtte dessuten ha erklæring fra arbeidsnemnda i kommunen om at ferien skulle starte.

Arbeidstaker som sluttet i et arbeidsforhold uten å ha overholdt lovlig oppsigelsesfrist eller ble oppsagt på grunn av grov forsømmelse av arbeidsplikter, tapte retten til opptjent feriegodtgjørelse. Godtgjørelsen tilfalt i slike tilfeller ektefelle og barn arbeidstaker forsørget eller Feriefondet, dersom han ikke forsørget noen. Denne paragrafen i Ferieloven ble imidlertid opphevet ved lov av 19. desember 1958.

Ordningsen med feriebok ble opphevet ved Lov av 17. desember 1976, og feriegodtgjørelsen skulle siden utbetales kontant siste vanlig lønnsdag før ferien. Ble ferien delt skulle feriegodtgjørelsen deles tilsvarende, men partene kunne gjøre avtale om den mest praktiske fordelingen. Sluttet en arbeidstaker skulle opptjent feriegodtgjørelse utbetales kontant siste vanlige lønnsdag eller siste arbeidsdag, dersom arbeidstakeren hadde varierende lønn.

En organisasjon av arbeidstakere kunne imidlertid for sine medlemmer slutte skriftlig avtale med arbeidsgiver eller organisasjonen av arbeidsgivere om

annen ordning for utregning og utbetaling av feriegodtgjørelsen enn det som var fastsatt i Ferieloven. Slik avtale skulle også gjelde for ikke organiserte arbeidstakere hos vedkommende arbeidsgiver, når arbeidstakerne faglig tilhørte en gruppe som gikk inn under avtalen.

Retten til ferie og feriegodtgjørelse gjaldt fortsatt selv om bedrift (eller skip) arbeidstaker var tilsatt ved, skiftet eier (eller leier).

Hvis arbeidstaker døde, tilfalt opptjent feriegodtgjørelse ektefelle og barn eller Feriefondet, dersom arbeidstaker ikke forsørget slike. Denne ordlyden ble endret ved lov av 19. desember 1958, som sa at opptjent feriegodtgjørelse skulle gå inn i arbeidstakers dødsbo.

6.3. FERILOVEN AV 29. APRIL 1988

Ferieloven av 1947 ble erstattet av Lov om ferie av 29. april 1988, som trådte i kraft fra 1. januar 1990 med en del overgangsregler som tok til å gjelde allerede fra 1. mai 1988. Loven kan ikke fravikes til skade for arbeidstaker, utenom i de tilfeller loven tillater fravik og at skriftlig avtale om fraviket er inngått. Arbeidsgiver som er bundet av tariffavtale som fraviker loven, kan anvende den overfor alle arbeidstakere som utfører arbeid avtalen omfatter, dersom et flertall av dem er bundet av avtalen.

6.3.1. OMFANG

Loven omfatter fremdeles alle som utfører arbeid i annens tjeneste (arbeidstakere). Unntakene fra Ferieloven av 1947 er sløyfet.

6.3.2. FERIAÅR OG OPPTJENINGSÅR

Ferieåret følger fra 1. januar 1990 kalenderåret og opptjeningsåret for feriepengene er det forutgående kalenderår.

6.3.3. ANSETTELSESTIDSPUNKT OG RETT TIL FERIE

Arbeidstakere som tiltrer seinest 30. september i ferieåret, har rett til full feriefritid. Arbeidstakere som tiltrer etter 30. september, har i ferieåret rett til 6 dagers ferie (inkl. lørdag). I begge tilfeller bare hvis ikke full ferie allerede er tatt ut tidligere i ferieåret.

Arbeidstaker kan kreve at hovedferien gis i hovedferieperioden (1. juni - 30. september), bortsett fra arbeidstakere som tiltrer etter 15. august.

Arbeidstakere som ikke har opptjent (full) feriegodtgjørelse har rett, men ikke plikt, til å ta ut ulønnet ferie, hvis ikke virksomheten innstiller driften i forbindelse med ferieavviklingen (fellesferie).

6.3.4. FERIENS LENGDE

Ferimens lengde er fremdeles 25 arbeids- eller virkedager og lørdager, men ikke søndager, regnes som virkedag. Arbeidstakere som arbeider på søndager kan imidlertid kreve å få arbeidsfri enten søndag umiddelbart før eller etter ferien, dersom ferien omfatter minst 6 virkedager.

Arbeidstaker ansatt før 30. september som fyller 60 år innen 1. september i ferieåret, har rett til 6 virkedager ekstra ferie, hvis ekstraferien tas i sammenheng. Deles ekstraferien har arbeidstaker rett til like mange dager ekstra som vedkommende normalt har i løpet av en uke.

Lovvedtaket av 15. mai 1981 om utvidelse av antall feriedager til 30 er fremdeles aktuelt - hvis det noengang blir økonomisk forsvarlig.

6.3.5. FERIETIDSPUNKT

Arbeidsgiver skal i god tid før feriestart drøfte ferietidspunkt med arbeidstaker eller tillitsvalgte. Arbeidstaker over 60 år bestemmer selv tiden for ekstraferie. Ekstraferie kan tas samlet eller deles etter ønske. Feriefastsetting skal skje så tidlig som mulig og som regel seinest to måneder før feriestart. Arbeidsgiver kan endre fastsatt ferie etter drøftinger med arbeidstaker, dersom uforutsette hendelser vil skape vesentlige driftsproblemer og stedfortreder ikke kan skaffes. Under drøftingene om slike endringer av ferien, kan arbeidstaker kreve erstatning for dokumenterte merutgifter som følge av ferieomleggingen.

Arbeidstaker har rett til 18 virkedager (3 uker) ferie i hovedferieperioden 1. juni - 30. september, hvis han ikke har tiltrådt etter 15. august i ferieåret. Utsatt ferie på grunn av sykdom, permisjon og andre forhold som gir rett til utsettelse, kan ikke kreves avviklet før etter 30. september. Arbeidstaker har også krav på å få restferien (7 virkedager) samlet innenfor ferieåret. Etter avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker gir loven anledning til at inntil 12 virkedager (inkl. lørdager) tas som forskuddsferie eller overføres til det påfølgende ferieår.

Bestemmelsene om at halvparten av ferien til ansatte i jordbruk og i liknende virksomhet kan legges utenom hovedferieperioden er sløyfet.

Dersom arbeidstaker blir oppsagt, kan ikke arbeidsgiver uten arbeidstakers samtykke legge ferien i oppsigelsestid som er kortere enn 3 måneder. Arbeidstaker kan også motsette seg at allerede fastsatt ferie avvikles i tidsrommet før fratredelsen. Dersom arbeidstaker selv sier opp sin stilling, kan ferie fastsettes og avvikles i tiden etter oppsigelsen i samsvar med gjeldende regler. Fastsatt ferie kan ikke uten arbeidstakers samtykke endres på grunn av oppsigelsen, hvis ikke uforutsette driftsproblemer gir anledning til det. Arbeidstaker kan videre kreve å få avvikle ferie i oppsigelsestiden, dersom det etter oppsigelsestidspunktet ikke er tid til å ta ferie innenfor hovedferieperioden eller ferieåret. Retten til ferie før 30. september gjelder ikke hvis arbeidstaker selv sier opp sin stilling etter 15. august.

Ved dokumentert sykdom før feriestart eller av minst 6 virkedagers varighet i ferien, kan den fastsatte ferien kreves utsatt til seinere i ferieåret men ikke før utgangen av hovedferieperioden (30. september). Ved langvarig sykefravær utover ferieåret, kan arbeidstaker innen ferieårets utløp kreve å få overført inntil 12 virkedager ferie til det påfølgende ferieår.

Arbeidsgiver kan ikke uten arbeidstakers samtykke legge ferie i permisjonstid når det ytes fødselspenger eller omsorgspenger ved adopsjon iflg. Folketrygdloven, eller som fedre eller andre omsorgspersoner har i tilknytning til fødsel iflg. Arbeidsmiljøloven. Allerede fastsatt ferie kan kreves utsatt med samme antall virkedager som permisjonen omfatter. Ferie kan imidlertid legges til det tidsrommet arbeidstaker har utvidet (ulønnet) omsorgspermisjon iflg. Arbeidsmiljøloven.

Arbeidsgiver kan heller ikke uten arbeidstakers samtykke legge ferie i tiden arbeidstaker utfører plikttjeneste i Heimevernet, Sivilforsvaret eller i forbindelse med repetisjonsøvelse i Forsvaret. Faller slik plikttjeneste sammen med fastsatt ferie, kan arbeidstaker kreve utsettelse av ferie med samme antall virkedager som han utfører plikttjeneste. Ferie kan imidlertid legges til tidsrommet arbeidstaker utfører førstegangstjeneste i Forsvaret eller sivilarbeidstjeneste ved fritak fra vanlig militærtjeneste.

Under lovlig arbeidskamp (streik eller lockout) kan ferie fastsettes og kreves avvirket etter gjeldende regler. Arbeidsgiver kan ikke endre tiden for fastsatt ferie på grunn av lovlig arbeidskamp. Unnlater arbeidsgiver å utbetale feriepenger i samsvar med reglene, anses ferien ikke som avvirket under fraværet.

6.3.6. FERIA GODTGJØRELSE

Feriepenger fra arbeidsgiver er avhengig av arbeidsfortjenesten i opptjeningsåret. Dekning av utgifter til bilhold, kost, losji o.l. regnes ikke som arbeidsfortjeneste. Arbeidstaker har rett til feriepenger med 10,2 prosent av feriepengegrunnlaget. For arbeidstakere over 60 år med rett til ekstraferie forhøyes prosentsetningen med 2,3 prosentpoeng med visse begrensninger i forhold til grunnbeløpet i Folketrykkløven.

Ytelser som ikke inngår i feriepenegegrunnlaget:

- a) Feriepenger som er utbetalt i opptjeningsåret,
- b) andel av nettoutbytte,
- c) fast godtgjørelse opptjent og utbetalt uavhengig av feriefravær, eller
- d) verdien av varer, tjenester og andre fordeler som ikke er pengeytelser, bortsett fra verdien av kost som mottas som en del av arbeidsfortjenesten.

Ytelser som inngår i feriepengegrunnlaget:

- a) Sykepenger utbetalt av arbeidsgiver og
- b) sykepenger for inntil 10 dager utbetalt av arbeidsgiver ved barns sykdom.

Trygden betaler feriepenger av:

- c) Sykepenger utbetalt av folketrygden for inntil 10 uker (50 sykepengedager) hvert opptjeningsår, sykepenger arbeidsgiver får refundert fra trygden og sykepenger for fravær ved barns sykdom utover 10 dager men inntil 12 uker (60 sykepengedager),
- d) den pensjongivende del av fødselspenger for inntil 12 uker,
- e) omsorgspenger ved adopsjon for inntil 12 uker og
- f) dessuten ferietillegg til dagpenger under arbeidsløshet,

alt etter spesielle paragrafer i Folketrykkløven.

Arbeidstaker som har arbeidet minst 3 måneder hos en arbeidsgiver, opptjener feriepenger under ulønnet fravær som:

- a) Pliktig militærtjeneste,
- b) sivil plikttjeneste og
- c) pliktig tjeneste i Sivilforsvaret eller Heimevernet,

i opptil 3 måneder til sammen hvert opptjeningsår, dersom han har vært i arbeid i virksomheten etter fraværet. Feriepengene utregnes etter det sykepengegrunnlag arbeidstaker har etter Folketrykkløven den dagen permisjonen tar til.

Feriepengene utbetales normalt siste vanlige lønningssdag før ferien, men arbeidstaker kan kreve feriepengene utbetalt seinest én uke før ferien starter. Dersom ferien deles, skal feriepengene deles tilsvarende. Den del av feriepengene som overstiger lønn for vanlig arbeidstid i ferien, kan utbetales i forbindelse med hovedferie eller sammen med lønn for juni måned.

Ved overføring av ferie til påfølgende ferieår, utbetales feriepengene for den overførte delen først når ferien tas. Overføres ikke eventuell restferie til påfølgende år, skal feriepengene for de ubrukte dagene utbetales første vanlige lønningssdag etter ferieårets utløp.

Opphører et arbeidsforhold, utbetales alle opptjente feriepengeer siste vanlige lønningssdag før fratredelsen. Den del av feriepengene som ikke lar seg beregne innen dette tidspunktet, kan utbetales i forbindelse med det avsluttende lønnsoppgjøret. I forbindelse med lovlig arbeidskamp (streik eller lockout) gjelder ikke arbeidsgivers betalingsplikt på samme måte, men feriepengeer for allerede fastsatt ferie skal utbetales i samsvar med utbetaling av feriepengeer ellers. Ved dødsfall skal alle opptjente feriepengeer utbetales til dødsboet sammen med det avsluttende lønnsoppgjør.

Skifter en virksomhet eier (eller leier), trer den nye innehaver inn i den tidligeres plikt til å gi feriefritid og betale feriepengeer. Krav på feriepengeer kan gjøres gjeldende overfor tidligere innehaver. Arbeidsgiver som unnlater å sørge for arbeidstakers rettigheter etter Ferieloven, er erstatningsansvarlig både for økonomisk tap og velferdstap.

6.3.7. OVERGANGSREGLER

Ved overgang fra tidligere ferieår (1. mai - 30. april) til nytt ferieår som skal følge kalenderåret, ble det innført et forkortet ferieår i perioden 1. mai - 31. desember 1989. I det forkortede ferieåret fikk arbeidstaker rett til 18 virkedager feriefritid. Arbeidstakere som fylte 60 år innen 1. januar 1990 fikk 4 virkedager ekstraferie. Avviklingen av feriefritiden skulle skje etter reglene i Lov om ferie av 1947.

Avvikling av feriefritid i det nye ferieåret (1. januar - 31. desember 1990) skulle skje etter reglene i Lov om ferie av 1988, men arbeidstaker kunne likevel kreve å få en ferieperiode på 7 virkedager av ferien for 1990 i perioden 1. januar - 30. april 1990. Det ble også gitt anledning til å inngå avtale om at ferie for ferieåret 1990 kunne tas i det forkortede ferieåret og om overføring av inntil 12 virkedager ferie til det forkortede ferieåret fra ferieåret 1. mai 1988 - 30. april 1989.

I det forkortede opptjeningsåret 1. mai - 31. desember 1988 gjaldt reglene i loven av 1947 for opptjening og utbetaling av feriepengeer, men prosentsatsen for feriepengene ble satt til 11,3. For opptjeningsåret 1. januar - 31. desember 1989 gjaldt også reglene i loven av 1947 med en prosentsats på 10,2, men feriepengene i ferieåret 1. januar - 31. desember 1990 skulle utbetales i følge reglene i loven av 1988.

Ved opphør av arbeidsforhold i tidsrommet 1. mai 1988 - 31. desember 1989 skulle opptjente feriepengeer utbetales etter reglene om utbetalingstidspunkt i loven av 1947. I utbetalingen kunne det gjøres fradrag for 1,4 prosent av feriepengegrunnlaget opptjent i det forkortede opptjeningsåret (1. mai - 31. des. 1988).

6.4. SKATT I FERIEEN

I perioden fra Ferieloven trådte i kraft og fram til 1. januar 1957 ble inntekts- og formuesskatt betalt etterskuddsvis i faste terminer i løpet av budsjettåret (skatteåret) fra 1. juli til 30. juni. Det vil altså si at betalingen tok til et halvt år etter utgangen av inntektsåret (kalenderåret) som lå til grunn for likningen.

Skatt til staten på 100 kroner eller mer skulle innbetales i fire like store terminer - 1. september, 1. november, 1. mars og 1. mai - i budsjettåret. Skattebeløp på 40-99 kroner innbetaltes i to like store terminer 1. september og 1. mars og beløp på under 40 kroner i sin helhet 1. september. Skatt til kommunene skulle innbetales i én eller flere terminer som ble fastsatt av kommunestyret. Tidspunktet for disse terminene og om de var forskjellige fra kommune til kommune er uklart, men skatten forfalt i hvert fall ikke til betaling før tidligst 3 uker etter at skattelistingene ble lagt ut i begynnelsen av budsjettåret.

Avhengig av terminene og når ferien startet, kunne det altså forekomme at ferien og innbetaling av skatt for året før falt sammen i tid. Bestemmelser om skattefritak i ferien var altså ikke aktuelle på samme måte som etter 1. januar 1957, da loven om forskuddstrekk av inntekt- og formuesskatt trådte i kraft. Visstnok kunne i hvert fall statsansatte på slutten av 1940-tallet velge forskuddstrekk i lønn, men om det fantes lover for dette eller nærmere regler for skattefritak i ferietiden er uklart.

Fra og med 1. januar 1957 trådte altså Lov om betaling og innkreving av skatt av 21. november 1952 i kraft. Der het det blant annet at lovbestemt (iflg. Ferieloven) feriegodtgjørelse og vanlig lønn i ferien var fritatt for forskuddstrekk etter spesielle regler.

Lønnstakere med månedslønn kunne fritas for trekk i lønn for en halv måned i ferietiden om sommeren og for en halv måned før jul. Lønnstakere med uke-, dag- eller timebetaling kunne fritas for trekk i 3 uker i ferietiden om sommeren og for 2 uker før jul.

Ved endringlov av 18. juni 1965 kan lønnstakere med månedslønn fritas for trekk en hel måned og lønnstakere med uke-, dag- eller timebetaling for 4 uker om sommeren. Fritaket for trekk i lønn før jul ble ikke endret for noen av lønnstakergruppene. Denne lovendringen skjedde for øvrig samtidig med at feriens lengde økte fra 18 til 24 dager og at antall dager som skulle gis i sammenheng om sommeren økte fra 12 til 18 dager.